

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Andra kammaren.

Nr 25.

Onsdagen den 24 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet riksdagens revisorers berättelse om den år 1914 av dem verkställda granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1913.

§ 2.

Vidare föredrogs, men bordlades åter jordbruksutskottets utlåtande nr 5 och andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 3.

Efter härpå skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 5, i anledning av väckt motion angående stämpelfrihet för missiv för predikoprovs avläggande, begärdes ordet av

Ang. stämpelfrihet för missiv för predikoprovs avläggande.

Herr Röing, som yttrade: Det är en mycket obetydlig fråga, herr talman, som herr Meurling här framlagt till riksdagens prövning. Han föreslår i en motion, att den på missiv för predikoprovs avläggande utgående stämpeln skall borttagas. Som kammaren finner av det föreliggande utskottsbetänkandet, har utskottet avstyrkt motionen, och står jag som ende reservanten och har yrkat bifall till motionen i fråga.

Utskottet ger först och främst i sin motivering en rätt ingående historik över hur denna stämpelbeskattning har uppstått; och som det egentliga skälet mot motionen framhåller utskottet, att ett borttagande av denna stämpelavgift möjligen kunde ha till konsekvens borttagandet av andra stämpelavgifter; och under sådana förhållanden har utskottet ansett lämpligast att avstyrka motionen. Jag har för min del, så noggrant det varit mig möjligt, gjort en undersökning för att finna, huruvida ett borttagande av denna stämpel kunde ha till följd borttagande av andra stämplat. Men så vitt jag kunnat finna, förefinnes

Ang. stämpelfrihet för missiv för predikoprov avläggande.
(Forts.)

icke i hela stämpelskatteförfordningen något enda fall, då en sådan handling som ett missiv åsättes stämpel.

Dessutom kan jag icke finna, mina herrar, att det är i överensstämmelse med billighet att, därför att en prästman erhåller missiv från domkapitel för avläggande av predikoprov, han skall av staten beskattas. Det må vara sant, att denna avgift är synnerligen obetydlig, nämligen endast 2 kronor per missiv, men för en fattig prästman är även 2 kronor penningar.

Det är på dessa grunder, herr talman, jag inom utskottet yrkat bifall till motionen, och det är ävenledes på grund därav jag anhåller att nu få yrka bifall till den av mig vid betänkan- det foga de reservationen.

Vidare anförde

Herr Jeansson i Kalmar: Herr talman! Då den föregående ärade talaren har yrkat bifall till motionen, skall jag be att, på grund av de skäl utskottet framhåller, få yrka avslag på densamma.

Detta ärende är ju ett mycket litet ärende, och utskottet har ansett, att man icke kan för så små sakers skull rubba en förordning. Då vore det ju rätt många andra stämpelbeläggningar och stämpelföreskrifter, som skulle kunna behöva revideras.

Då utskottets skäl för avslag ovillkorligen äro starkare än de skäl, som herr Röing ävensom motionären anført, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Ang. tullen å kaustikt kali och natron.

Bevillningsutskottets betänkande, nr 6, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å kaustikt kali och natron, föredrogs härpå. Därvid yttrade:

Herr Röing: Herr talman, mina herrar! När den kungl. proposition behandlades i bevillningsutskottet, som var byggd på 1906 års tulltaxekommittés betänkande, lyckades det att inom bevillningsutskottet uppnå fullständig enighet rörande de hundratala olika rubriker, som förefinnas i tulltaxan, med undantag av tvenne rubriker, den ena gällande tullen å kemisk-tekniska preparat, den andra rubriken rörande föreslagen tull å klorkalk, kaustikt kali och kaustikt natron.

Rörande denna sistnämnda rubrik ansåg högern inom bevillningsutskottet, vilket parti då utgjorde majoriteten även inom utskottet, att för uppnående av en inhemsk elektrokemisk stor-

industri det vore nödvändigt att åsätta dessa varor ett tullskydd, då däremot vänstern inom utskottet ansåg, att en inhemsk storindustri inom det elektrokemiska området mycket väl kunde uppstå och blomstra under tullfrihet, emedan Sverige hade lägre produktionskostnader för dessa artiklars framställande än utlandet. När frågan behandlades här i kammaren, företrädde de olika meningarna, den protektionistiska av nuvarande finansministern, herr Vennersten, och den frihandelsvänliga av undertecknad. Andra kammarens majoritet ställde sig på den nuvarande finansministerns sida och ansåg, att ett tullskydd borde åsättas dessa artiklar.

*Ang. tullen å
kaustiskt kali
och natron.
(Forts.)*

Sedan har jag år ifrån år väntat att få se, att detta tullskydd skulle föranleda, att en inhemsk elektrokemisk industri i större omfattning skulle komma till stånd, men jag har väntat förgäves därpå. Detta föranledde mig att vid 1914 års förra riksdag väcka motion om tullfrihet, vilken motion dock aldrig blev behandlad av bevillningsutskottet eller riksdagen, emedan riksdagen blev upplöst, innan denna fråga kom till behandling. Vid ett sammanträde inom bevillningsutskottet lämnades dock en av den elektrokemiska industriens målsmän tillfälle att uttala sin åsikt om motionen, och framkom under det föredrag, som hölls i utskottet, den värdefulla upplysningen, att den ärade vetenskapsmannen professor Palmær gav mig fullständigt rätt i mina uträkningar, att en eventuell inhemsk industri ej hade några som helst merkostnader framför utlandet, utan tvärtom att, trots att Sverige vid en eventuell storindustri måste importera råvara, utlandet hade större produktionskostnader än den svenska industrien. Dock antyddes i detta föredrag, att planer förefunnos att försöka få en industri till stånd, vilket föranledde mig att icke återupprepa min motion vid fjolårets senare riksdag.

I januari månad, innan jag reste hit upp till riksdagen, gjorde jag mig underrättad om, huruvida några planer voro å bane att få till stånd en dylik elektrokemisk industri, men erhöi då nekande svar. Detta föranledde mig att återupptaga motionen, men sedan jag väckt densamma, erhöi jag underrättelse, att ett av våra större och kapitalstarkare bolag beslutat sig för att bygga en fabrik för elektrokemisk industri, fastän nämnda bolag av helt naturliga skäl, i det skede, vari frågan då låg, ansåg klokast att hemlighålla detta beslut.

Frågan har sålunda, mina herrar, kommit i ett helt och hållet annat och nytt läge, än den hade, när jag väckte den nu föreliggande motionen. I varje fall, vilken åsikt man än må ha rörande behövligheten av tullskydd för dessa artiklar, bör man kunna vara ense därom, att under en protektionistisk regim tidpunkten ej är inne att borttaga en tull just i det ögonblick, då ett större kapitalstarkt bolag beslutat sig för att bygga en fabrik, utan därmed bör naturligtvis anstå, till dess erfarenhet är vunnen, att den uppgiften är riktig och håller streek, att

Ang. tullen å svenska industrien icke har några merkostnader, och då bör erfarenheten också föranleda, att denna tull i sinom tid borttages. kaustikt kali och natron.
(Forts.)

Jag har gjort mig noga underrättad om planerna för denna industri. Ett amerikanskt patent är inköpt, en större försöksanläggning är under uppförande, och visar denna tillfredsställande resultat, är det meningen att inom närmaste tid bygga en stor fabrik, som kan tillverka tillräckligt för hela landets konsumtion av klorkalk, kaustikt kali och kaustikt natron.

Under sådana förhållanden, herr talman, kan jag icke annat än hoppas, att erfarenheten må visa, att detta patent är tillfredsställande och att avkastningen blir sådan, att riksdagen snart nog, när erfarenhet är vunnen, må kunna borttaga tullen å kaustikt kali och kaustikt natron, tvenne artiklar, som genom tullskyddet fördyras och som användas vid tillverkningen av sådana nödvändighetsvaror som såpa och tvål.

Få dessa grunder och då frågan kommit i ett annat läge, än den hade, när jag väckte min motion, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Palmstierna: Herr talman, mina herrar! Som kammaren behagade finna, ha de socialdemokratiska ledamöterna av bevillningsutskottet här antecknat sig som reservanter mot utskottets motivering. Vi ha nämligen funnit, att utskottets motivering väl mycket präglats av protektionistiska inslag. Vi ha velat hava uttryckt, att i och för sig förefinnes intet skäl för bibehållande av den tull, som nu är åsatt ifrågavarande varor, men å andra sidan att när en tullförändring skall ske, ögonblicket icke är särskilt lämpligt just då, när en ny industri i branschen startas, som är byggd med beräkning på befintligt tullskydd, utan att detta ärendet bör, när man fått erfarenhet om denna industris verksamhet, tagas under förnyat överbäggande, vilket eventuellt kan leda till tullens borttagande. Det är endast detta, herr talman, vi velat hava uttryckt i kammaren.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Lagutskottets nu föredragna utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om förslag till ändrade lagbestämmelser i fråga om utlännings rätt att besitta fastighet i Sverige, godkändes.

§ 6.

Härefter föredrogs lagutskottets memorial, nr 7, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 3 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående siktning av rågmjöl och förordning om viss sammansättning av rågröd, dels ock i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

§ 7.

Till avgörande förelåg vidare jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 5, angående lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp.

Ang. lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr Linders: Herr talman, mina herrar! I denna punkt förekomma vissa ändringar i staten för lantbruksinstitutet vid Alnarp. Den ena förändringen har jag för min del ingenting att anmärka emot; den avser ändringar i byggnaderna och utbetalande av viss hyresersättning till en lärare. Men i ett annat avseende har jag inom utskottet haft en annan mening än majoriteten; det gäller inrättandet av en ny tjänst vid lantbruksinstitutet.

Den nuvarande kamrerarens åligganden skulle nämligen fördelas mellan två tjänsteinnehavare: kamreraren och kassören. Utav betänkandet ser man, att det är föreslaget, att kassören då skulle få en lön av 3,000 kronor, varav, som man finner av klämman, de 950 kronorna äro upptagna såsom anslag för institutets räkning. Den andra delen av hans lön skulle utgå ifrån egendomen. Ty, som bekant, uppdelas bokföringen på Alnarp i en särskild avdelning för institutet och en särskild avdelning för egendomen med vad därtill hör.

Jag ber att för min del få erkänna, att jag är med om de skäl, som hava föranlett frågans upptagande, nämligen att det behöves ökad arbetskraft. Men för den skull hade också den nuvarande kamreraren begärt ett skrivbiträde; och av denna anhallan om ett skrivbiträde har sedan vid ärendets vidare behandling blivit ett förslag om inrättande av en kassörstjänst.

Man har inom Alnarpsstyrelsen särskilt framhållit — och denna synpunkt går sedan igen — att på grund av de omfattande räakenskaperna, det för kontrollens skull skulle vara behöfligt att på detta sätt uppdelade redovisningen mellan tvenne

Ang. lant-
bruks- och
mejeriinstitutet
vid Alnarp.
(Forts.)

personer. Såsom det nu är anordnat vid Alnarps institut och egendom, skötes förvaltningen på det viset, att vid institutet firman tecknas av rektorn och kamreraren, och att kontrollen där skall utövas av rektorn, medan vid egendomen firman tecknas av förvaltaren och kamreraren gemensamt och kontrollen skall skötas av förvaltaren. Sedan företages årligen en inventering av en av styrelsens ledamöter, och vid denna inventering skola också rektorn och förvaltaren vara närvarande.

Jag känner även till, att statsrevisorerna ett par gånger hava gjort anmärkning mot räkenskaperna vid Alnarp, egentligen därför att de hava funnit, att vid vissa tillfällen hos kamreraren hava innelegat större belopp, än som vore behöfligt för de löpande utgifterna. Men jag tror för min del, att nödig kontroll skulle kunna vinnas på annat sätt än genom att, såsom här föreslagits, inrätta en ny tjänst. I varje fall förefaller det mig, som om detta inrättande av en kassörstjänst icke i och för sig innebär en säker kontroll, ty den är beroende på instruktionen och förhållandena i övrigt. Men även om man icke hade funnit någon annan utväg att slutligt tillgodose behovet av ökad arbetskraft för kamreraren, så förefaller det mig ändå, som om denna fråga icke hade blivit så allsidigt prövad, som den borde ha varit, innan den företogs till avgörande.

Ser man på frågan ur undervisningssynpunkt, så finner man, att den nuvarande kamreraren har sig ålagt att sköta en god del undervisning vid institutet. Han hade sålunda år 1913 icke mindre än 228 timmars tjänstgöring som lärare i bokföring för de olika elevgrupperna; men dessutom hade han 47 timmars undervisningsskyldighet i redskaps- och byggnadsritning för lantbrukslärlingar. Att denna undervisningsskyldighet icke har sprungit upp till dessa timantal under de senaste åren eller blivit mera betungande under den senare tiden, än den varit förut, det visa redogörelserna. Om man till exempel går tillbaka fem år, till 1908, så får man där reda på, att undervisningsskyldigheten då omfattade sammanlagt 325 timmar mot 1913 års 275 timmar. Även då, 1908, undervisade kamreraren i sådan ritning, som jag nyss omnämnde; men då utgjorde timantalet 46.

Det förefaller mig, som om det icke skulle vara så klokt ordnat att till så stor del lägga undervisningen i ritning för lantbrukslärlingar på kamreraren, en person, för vilken egentligen en helt annan utbildning förutsättes. Detta är icke någon anmärkning mot den nuvarande kamreraren, ehuru väl, så vitt jag vet, icke heller han har någon särskild utbildning för att kunna fullgöra uppdraget i avseende å undervisningen i ritning. Det hade då vid en omorganisation säkerligen varit klokare att lägga skyldigheten att undervisa i ritning på en för detta ändamål särskilt anställd lärare.

Men vidare är det en annan synpunkt, som gör, att det förefaller, som om frågan icke vore så allsidigt utredd, att ett avgörande nu borde fattas. Jag syftar på löneförhållandena.

Den nuvarande kamreraren har en lön av 4,000 kronor, varav 1,250 kronor utgår från institutet och det övriga i olika poster från de olika avdelningarna inom Alnarps egendom.

Ang. lant-
bruks- och
mejeriinstitutet
vid Alnarp.
(Forts.)

I det förslag, som nu framlagts av lantbruksinstitutets styrelse, om inrättande av en kassörstjänst, finnes upptaget, att fördelningen av hans lön skulle ske på annat sätt, nämligen så, att hälften skulle komma på lantbruksinstitutet och hälften på Alnarps egendom. Detta har emellertid statsrådet gått ifrån och bibehållit den egendomliga uppdelning, som för närvarande finnes beträffande kamrerarens avlöning. Herr statsrådet har använt samma princip, som jag från början framhöll, och lagt endast de 950 kronorna, som här komma till synes, på staten, d. v. s. för institutets räkning, medan det övriga får utgå av Alnarps egendom.

Med detta har jag velat framhålla, att jag icke är tillfredsställd med det förslag, som här föreligger, framför allt därför att det har syntts mig, som om frågan icke vore fullt allsidigt prövad. Jag hade därför önskat ett uppskov med hela saken för att få den bättre utredd. Då jag emellertid icke i min reservation framhållit någon bestämd önskan, har jag icke nu ansett mig ensam böra hemställa om uppskov, utan vill sluta utan att göra något yrkande.

Herr Ekerot: Herr talman! Då den siste ärade talaren icke gjorde något yrkande, hade jag icke behövt uppträda, därest icke ett fel insmugit sig i utskottets betänkande, varigenom jag kommit att stå antecknad såsom reservant på denna punkt tillsammans med den föregående ärade talaren. Jag vill här endast få till protokollet antecknat, att jag icke reserverat mig i denna punkt, utan att anteckningen därom är beroende på något fel, som skett under tryckningen.

Då jag emellertid ändock har ordet, vill jag nämna något om utskottets synpunkter vid behandlingen av denna fråga. Utskottet har funnit att kamreraren vid Alnarps lantbruksinstitut är betungad av en alldeles för stor arbetsbörda. Han skall sköta både kamrerstjänsten och den undervisning, som åligger honom. Enligt den föregående talarens uppgifter, vilka äro alldeles riktiga, hade kamreraren år 1912 228 undervisningstimmar då han utom vid lantbruksinstitutet undervisar även vid mejeriinstitutet, trädgårdsskolan och lantbruksskolan. Han har begärt ett biträde för att kunna sköta sina befattningar.

Härjämte fanns det ännu en synpunkt. Det är mycket pengar, som gå igenom en anstalt som denna, och omsättningen ökas för varje år. Man ansåg nu, att kontrollen icke var tillfredsställande, så länge endast en person hade med saken att göra, och, att om det fanns två, skulle detta underlätta kontrollen, och i varje fall skulle styrelsen stå mera trygg, om saken ordnades på detta sätt.

Då blev frågan, huruvida det skulle anställas ett biträde

Ang. lant-
bruks- och
mejeriinstitutet
vid Alnarp.
(Forts.)

till kamreraren, eller om det skulle anställas en kassör. Man har ansett att en kassör i det hänseendet vore att föredraga och att man kunde lägga även en del av undervisningsverksamheten på honom; därigenom skulle kamrerarens undervisnings-skyldighet icke behöva taga hans tid och krafter i anspråk så mycket, att hans kamrerartjänst blir en mindre beaktansvärd del av hans verksamhet.

Utskottet har, som också framgår av yttrandet, icke haft något att erinra mot vad Kungl. Maj:t föreslagit i ärendet. Då reservanten icke hade något yrkande, skall jag därför icke längre uppehålla kammarens tid, utan endast be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkterna 6 och 7.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Ang. lant-
mannaskolor.

Punkten 8, angående lantmannaskolor.

Under punkten 8 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att godkänna följande grunder för statsunderstöd till lantmannaskolor att tillämpas från och med läsåret 1915—1916:

Till lantmannaskola, anordnad enligt av Kungl. Maj:t och riksdagen antagna grunder, utgår, efter Kungl. Maj:ts beprövande, statsunderstöd sålunda:

Då elevantalet i kursen uppgår till minst 15 eller, vid skola, som förut varit i verksamhet minst tre år, då elevantalet under de tre nästföregående läsåren uppgått i medeltal till minst 15, utgår statsunderstöd med:

ej mindre grundanslag å 2,000 kronor än även tilläggsanslag å högst 3,000 kronor samt för sådan kurs, vars elevantal överstiger 30, ytterligare högst 1,000 kronor för anordnande vid kursen av parallellundervisning i den utsträckning, lantbruksstyrelsen prövar sådan erforderlig;

dock att under de tre första åren av en skolas verksamhet må utgå såväl grundanslag å 2,000 kronor som tilläggsanslag å högst 1,000 kronor, därest elevantalet i kursen uppgår minst till 10;

med rätt därjämte för Kungl. Maj:t att, där ej fråga är om anslag till parallellundervisning, på grund av särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd, oaktat villkoren i fråga om elevantal icke äro uppfyllda;

allt under villkor i övrigt:

att inom orten tillskjutes ett belopp, som, med inräknande av elevavgifterna från elever, vilka icke åtnjuta understöd av statsmedel för kursens genomgående, uppgår minst till det belopp, varmed statsunderstödet till skolan överstiger grundanslaget,

att vederbörande hushållningssällskap eller dess förvaltningsutskott vitsordar behovet inom orten av dylik skola,

att för varje 1,000 kronor av statsunderstödet minst två frielever eller dubbla antalet elever mot halv undervisningsavgift äga åtnjuta undervisning vid kursen, i den mån de obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande, vilka anmäla sig till erhållande av sådan förmån, samt de obemedlade eller mindre bemedlade elever vid kursen, vilka erhållit understöd av statsmedel till genomgående av kurs vid lantmannaskola, uppgå till motsvarande antal,

att skolan underkastar sig den kontroll, Kungl. Maj:t i varje särskilt fall finner skäl föreskriva, samt

att skolan årligen avgiver berättelse om sin verksamhet.

Därest under visst läsår vid lantmannaskola hålles ytterligare en kurs, må, under förutsättning att i den första kursen minst 50 elever deltagit samt att i den senare kursen deltaga minst 15 elever, utgå, utöver statsunderstödet till den första kursen:

ej mindre grundanslag å 1,000 kronor än även tilläggsanslag å högst 1,000 kronor samt för sådan kurs, vars elevantal överstiger 30, ytterligare högst 1,000 kronor för anordnande vid kursen av parallellundervisning i den utsträckning, lantbruksstyrelsen prövar sådan erforderlig;

dock med rätt för Kungl. Maj:t att, där ej fråga är om anslag till parallellundervisning, på grund av särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd, oaktat villkoren i fråga om elevantal icke äro uppfyllda;

allt under samma villkor i övrigt, som stadgats för statsunderstöd till den första kursen, dock att hushållningssällskapets eller dess förvaltningsutskotts vitsord i detta fall bör avse behövligheten av den senare kursen.

I sammanhang med förevarande framställning hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 12 i första kammaren av greve *Alexander Hamilton m. fl.* och nr 34 i andra kammaren av herr *Ekerot*, däri hemställts om sådan ändring av de utav Kungl. Maj:t föreslagna grunder för statsunderstöd till lantmannaskolor från och med läsåret 1915—1916, att det av Kungl. Maj:t för åtnjutande av ifrågavarande understöd föreskrivna villkor att inom orten skulle tillskjutas ett belopp, som, med inräknande av elevavgifterna från elever, vilka icke åtnjöt understöd av statsmedel för kursens genomgående, uppginge minst till det belopp, varmed statsunderstödet till skolan överstege grundanslaget, erhöles den avfattningen att inom orten skulle tillskjutas ett belopp, som med inräknande av elevavgifterna uppginge minst till det belopp, varmed statsunderstödet till skolan överstege grundanslaget samt att, därest under visst läsår vid lantmannaskola hölles ytterligare en kurs, grundanslaget till denna kurs skulle höjas till 2,000 kronor från det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet 1,000 kronor och såsom förut-

Ang. lantmannaskolor.
(Forts.)

Ang. lantmannaskolor.
(Forts.)

sättning för understöd åt den andra kursen stadgas, att i den första kursen deltagit minst 40 elever i stället för såsom Kungl. Maj:t föreslagit minst 50 elever.

Utskottets hemställan innefattade godkännande av de utav Kungl. Maj:t föreslagna grunder för statsunderstöd till lantmannaskolor att tillämpas från och med läsåret 1915—1916 utom i fråga om vilka elevavgifter skulle för grundläggande av rätt till statsunderstöd utöver grundanslaget inräknas i ortsbidraget, i vilken del utskottet tillstyrkt bifall till motionärernas förslag.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr vice talmannen *D. Persson* mot viss del av utskottets motivering; samt

av herrar *Holmquist* och *Ekerot*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka motionärernas framställning i dess helhet.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr *Ekerot*: Herr talman! I denna punkt av utskottets utlåtande har jag tillsammans med landshövding *Holmquist* reserverat mig och yrkat bifall till en i ämnet väckt motion, som går ut på bifall till vad lantbruksstyrelsen föreslagit beträffande den andra årskursen vid lantmananskolorna.

Det har ju hittills varit så — och tills riksdagen fattat sitt beslut, är det fortfarande så — att en lantmannaskola icke kan erhålla anslag till mera än en kurs under året. På grund av en framställning från *Ousby* lantmannaskola har emellertid lantbruksstyrelsen och Kungl. Maj:t föreslagit, att anslag skulle under vissa förutsättningar kunna erhållas även för en andra årskurs, och enligt vad lantbruksstyrelsen föreslår, skulle villkoret vara, att vid den ordinarie vinterkursen minst 40 elever erhållit undervisning. Denna siffra har emellertid av Kungl. Maj:t ansetts för låg, varför Kungl. Maj:t förutsatt, att kursen skulle vara besökt av minst 50 elever. Lantbruksstyrelsen har vidare hemställt, att till denna kurs skulle anslag beviljas, under förutsättning att minst 15 elever anmälde sig. Härom föreligger ingen meningskiljaktighet. Anslaget skulle enligt samma styrelses förslag utgå med 2,000 kronor i grundanslag och 1,000 kronor i tilläggsanslag, vilket senare skulle motsvaras av anslag från orten. När en parallellavdelning vore behöfvig, skulle dessutom kunna erhållas ett ytterligare anslag av 1,000 kronor. Således, om i den senare kursen minst 30 elever finnas, skulle skolan få åtnjuta 4,000 kronor i statsanslag. Kungl. Maj:t stannar däremot vid 3,000 kronor.

Jag har i denna sak väckt en motion, som är i överensstämmelse med vad lantbruksstyrelsen föreslagit. I denna motion hemställas, att grundanslaget måtte utgå med 2,000 kronor. Jag är av den uppfattningen, att det knappast blir någon möjlighet för

Ang. lant-
mannaskolor
(Forts.)

en skola att med så litet grundanslag, som här är fråga om, kunna anordna en sådan andra kurs. Jag är övertygad om att därest Kungl. Maj:ts och utskottets förslag vinner riksdagens bifall, kommer det att bli ganska svårt, om ens möjligt, att kunna anordna en andra kurs vid lantmannaskolorna. Då det sålunda enligt min uppfattning gäller, huruvida kursen överhuvud taget skall kunna anordnas eller icke, vill jag, som livligt intresserar mig för att sådana kurser komma till stånd, hemställa om bifall till min vid denna punkt fogade reservation, vilken skiljer sig från Kungl. Maj:ts och utskottets förslag i det hänseendet, att grundanslaget är 2,000 kronor i stället för 1,000 och att antalet elever i den första kursen är 40 i stället för 50.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Söderberg* i Hobborn.

Herr vice talmannen *D. Persson*: Herr talman! Skillnaden mellan utskottets förslag och reservanternas består dels däri, att om det vid en lantmannaskola skall hållas en andra kurs under ett och samma år, så skall grundanslaget för denna kurs enligt utskottets förslag utgå med 1,000 kronor, medan däremot reservanterna föreslå, att samma grundanslag skall utgå med 2,000 kronor, och dels däri, att utskottet föreslår såsom villkor eller förutsättning för erhållande av understöd till den andra kursen, att i den första kursen skola ha deltagit 50 elever, då däremot reservanterna anse det vara nog, om endast 40 elever deltagit i den första kursen.

Nu vill jag givetvis icke på något sätt klandra motionärerna för deras framställning. De ha naturligtvis i skolornas och icke mindre i lärarnas intresse föreslagit denna ändring. Jag tror emellertid, att utskottet i detta fall har bjudit ganska goda skäl för den ståndpunkt, som utskottet intagit i denna fråga. Utskottet motiverar denna sin uppfattning på sidan 22 med följande ord, som jag skall tillåta mig att citera:

Utskottet kan »icke biträda motionärernas förslag, att, därest under visst läsår vid lantmannaskola hålles ytterligare en kurs, grundanslaget till denna kurs skall höjas till 2,000 kronor från det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet 1,000 kronor, eller att såsom förutsättning för understöd åt den andra kursen stadgas, att i den första kursen deltagit minst 40 elever i stället för såsom Kungl. Maj:t föreslagit minst 50 elever. I likhet med departementschefen vill utskottet framhålla vikten därav, att sådana bestämmelser i fråga om statsbidragets storlek och villkoren för dess utgående meddelas, att vederbörande skolstyrelse icke lockas att utan tillräckligt skäl anordna två kurser på grund av att härigenom större statsbidrag åt skolan komme att erhållas. Enligt utskottets mening lämnar Kungl. Maj:ts förslag om det minsta elewantalet större garanti än motionärernas för att icke statens medel utan att verkligt behov föreligger tagas

Ang. lant-
mannaskolor.

(Forts.)

i anspråk för anordnandet av en senare kurs vid ifrågavarande skolor.»

Det är således utskottets liksom Kungl. Maj:ts åsikt, att om man sätter elevantalet lågt vid den första kursen, så skulle man kunna tänka sig, att man med flit intoge ett mindre antal elever vid första kursen för att få anslag till två kurser. Det är ju tydligt, att den skola, där man förföre på det sättet, skulle komma i åtnjutande av ett högre anslag, men det är icke sagt, att skolundervisningen därigenom komme att främjas. Det är också givet, att om det på en plats föreligger ett verkligt behov att få en andra kurs för året, så torde intresset för denna undervisning på den orten vara så stort, att också 50 elever böra varit anmälda till den första kursen.

Det vill således förefalla mig, som om de skäl, Kungl. Maj:t förebragt och som av utskottet blivit godtagna, äro fullt bärande, och därför, herr talman, tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Linders: Herr talman, mina herrar! Efter herr vice talmannens anförande kan jag inskränka mig till en kort replik till den första ärade talaren, herr Ekerot.

Jag vill då först säga, att man inom första avdelningen i jordbruksutskottet, som hade denna sak till förberedande behandling, gick med på Kungl. Maj:ts förslag utan någon som helst entusiasm. För min enskilda del var jag tveksam, därför att jag tror, att det vore vida riktigare att söka utbygga den nuvarande vinterkursen inom lantmannaskolorna, så att den räckte bättre till och fyllde det ändamål, som den är avsedd att fylla. Således kan jag icke alls dela herr Ekerots nu och i hans motion framförda mening. Man bör icke i onödan locka landsbygdens unga söner att sitta på skolbänken under sommarmånaderna, och om detta skulle behövas, skall det finnas tillräcklig garanti för att ett rimligt elevantal kommer att anmäla sig. Därför förefaller det mig, som om Kungl. Maj:ts förslag i detta fall vore välbetänkt.

Motionären yttrade själv inom utskottet, att vid samtal med lärare i lantmannaskolor han funnit dessa icke så särskilt benägna för saken, och detta kan man ju mycket väl förstå, då deras undervisningsverksamhet på detta vis ju skulle upptaga dem så gott som hela året runt. Det kan naturligtvis icke vara synnerligen angenämt för lärarna att år efter år arbeta på det sättet utan något egentligt uppehåll.

Dessutom finnes det en annan synpunkt, som måste verka avgörande i den riktningen, att man endast bör taga ett försiktigt steg, och det är, att det ännu blott är ett enstaka försök, som ligger till grund för det framlagda förslaget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Beck-Friis: Herr talman, mina herrar! Förutom i den punkt, som här varit under diskussion, har herr Ekerot motionerat även om ändring i en annan punkt av den kungl. propositionen, en ändring, som av jordbruksutskottet godtagits, med anledning därav skall jag be att få förklara min ställning till den punkten.

De anslag, som lämnas av staten till lantmannaskolorna, kunna delas i grundanslag och tilläggsanslag, vilket senare anslag är beroende på elevantalet m. m. Det är bestämt, att detta tilläggsanslag skall motsvaras av ett lika högt anslag från orten, ett s. k. ortsbidrag. Detta ortsbidrag är naturligtvis tillkommet dels för att stödja skolan, dels för att man skall få se, om i den orten finnes intresse för sådana skolor, och dels även för att sammanbinda skolorna något mera med orten. Det är vanligtvis hushållningssällskapen och landstingen, som lämna dessa ortsbidrag.

Varje skola skall för varje tusental kronor, som staten lämnar i bidrag, mottaga tvenne frielever eller dubbla antalet halvbetalande elever. Men det kan ju hända, att i dessa skolor det finnes flera statsstipendiater, än det finnes frielever, och då har man hitintills gått så tillväga, att man av dessa ungdomar, som äro statsstipendiater, tagit terminsavgifter, och sedan hava dessa terminsavgifter räknats in i ortsbidraget och därigenom i sin tur kommit att inverka till höjande av statsbidraget. Det synes mig vara principiellt oriktigt, att man på detta sätt använder en statspremie för att därigenom höja statsanslaget, och därför hade Kungl. Maj:t på mitt förslag i propositionen hemställt, att man icke skulle få medräkna uti ortsbidraget sådana terminsavgifter, som ha sitt ursprung ur statspremier. Detta har emellertid utskottet ansett vara för hårt, och föreslår därför riksdagen att i den delen bifalla motionen.

Herr Ekerot har i sin motion anført tvenne exempel, som ådagalägga, huru stora orättvisor det kunde bli, ifall man icke tillät den beräkning, som hittills använts, i det att en skola då skulle kunnat få mycket mindre anslag än en annan. Jag vill visst icke säga, att de fall, som herr Ekerot anført såsom exempel, icke kunna förekomma, men jag vill dock påstå, att de äro konstruerade. Ett bestämt fel torde dock vara att i exemplet A det räknas med 6 frielever i stället för 12. Jag har föranstaltat en undersökning, huru det förhåller sig med dessa elevavgifter, och kommit till det resultatet, att av de 40 lantmannaskolor, som innevarande år erhålla statsanslag, det endast är skolorna i Färlanda och Högalid, som kunna komma att röna inverkar av detta förhållande, och det kommer att inverka så litet, att i det ena fallet blir det två elever, vilkas terminsavgifter icke skulle komma med, och i det andra fallet tre elever. Antag att dessa äro halvbetalande, så skulle denna reform, som jag anser vara principiellt riktig, komma att inverka för den ena skolan med 40 kronor och för den andra skolan med 60 kronor. Jag anser

Ang. lantmannaskolor.
(Forts.)

Ang. lant-
mannaskolor.
(Forts.)

verkligen icke, att man för så små belopp och för sådana enstaka fall — 2 av 40 — bör underlåta att göra ett försök att genomföra vad som är det principiellt riktiga.

Nu har det även tillagts av utskottet, att man här skulle komma i en oriktig ställning i jämförelse med folkhögskolorna. Jag medger, att man där kan komma att tänka på en jämförelse, men förhållandena äro dock icke fullt kommensurabla, därför att här, beträffande lantmannaskolorna, har riksdagen beslutat, att varje skola skall hålla två frielever för vart tusental kronor av statsanslag, men något sådant villkor finnes icke föreskrivet för anslagen till folkhögskolorna. Jag medger således att detta kan vara en jämförelsepunkt, men anser dock icke förhållandena fullt analoga.

Då utskottet fullkomligt enhälligt uttalat sig för att de regler, som gälla, böra bestå, har jag ju ingen anledning antaga, att kammaren kommer att göra någon ändring i utskottets hemställan, men jag har, med vad jag nu sagt, velat angiva, vad som varit anledningen till att jag ansett mig böra göra en sådan hemställan om ändring i författningen. Och trots herr Ekerots motion och trots utskottets tillstyrkan av densamma vidhåller jag fortfarande, att någon sådan orättvisa, som den herr Ekerot sökt framhålla, icke förekommer och att saken kan ordnas så, att någon störande inverkan icke uppkommer, åtminstone på de nu verksamma skolornas ekonomi, om kammaren ville bifalla den kungl. propositionens hemställan, som jag allt fortfarande finner principiellt riktig.

Herr Ekerot: Herr talman! Jag skall icke ingå i någon längre sakdebatt med herr statsrådet angående denna fråga, men jag vill dock, då siffrorna från detta läsår tagas såsom utgångspunkt för att belysa, huru denna, som jag vågar kalla det, orättvisa fördelning av anslaget skulle komma att verka, be att få framhålla, att detta år är i så måtto onormalt, som på grund av de rådande ekonomiska förhållandena, på grund av mobiliseringen och på grund av omläggningen av värnplikten antalet elever i våra lantmannaskolor, åtminstone i södra Sverige, i år är betydligt lägre, än vad förhållandet varit under de senaste åren. Därför medger jag gärna, att ett år som detta möjligen icke kommer att framvisa den skillnad, som är både tänkbar och möjlig, enligt vad jag påpekat i motionen.

Det har talts om att det är en orättvisa, att statsanslaget skall kunna användas för att framkalla nytt statsanslag. Men vi få väl knappast se på saken så, ty det förhåller sig väl i själva verket på det sättet, att det understöd, som eleverna nu erhålla av statsmedel, aldrig varit avsett att minska skolornas anslagsmöjligheter. Skolorna skulle väl stå oberörda av elevernas ekonomiska ställning. Om detta Kungl. Maj:ts förslag vinner riksdagens bifall, så kommer, därest vid en skola antalet stipendiater överstiger antalet frielever, detta givetvis att verka

därhän, att skolan icke kan erhålla det statsanslag, som skolan skulle vara berättigad till, därest icke eleverna voro stipendiater, under förutsättning dock naturligtvis, att icke genom ortsbidrag det minimianslag är erhållet, som skulle motsvara statsanslaget. Här uppstår därför en ojämnhet, det blir på det sättet, att skolan, när den mottagit ett visst antal frielever, är verkligt intresserad att veta, huruvida eleven har statsstipendier eller icke. Detta måste leda därtill, att det blir en klassificering av eleverna, som icke borde förekomma.

Jag medger gärna, att den form för statsunderstöd, som vi nu ha, icke är den allra lyckligaste, ty det kan i detta hänseende vara frågan om, huruvida elevavgiften överhuvud bör räknas såsom ortsbidrag. Men skola vi gå till grunden med saken, måste formen för grundanslaget ovillkorligen ändras och grundanslaget bli högre. Men skall en sådan ändring vidtagas, anser jag, att den bör vidtagas samtidigt för lantmannaskolorna och folkhögskolorna.

Herr statsrådet framhöll, att det icke skulle vara fullt jämförbara förhållanden ens nu mellan lantmannaskolorna och folkhögskolorna, eftersom lantmannaskolorna äro skyldiga att ha ett visst antal frielever för varje tusental kronor av statsanslaget, under det att folkhögskolorna icke ha denna skyldighet. Ja, men det gör i så fall denna fråga så mycket mera beaktansvärd, ty vilar det redan nu större tunga på lantmannaskolorna än folkhögskolorna, bör denna tunga för lantmannaskolornas vidkommande icke göras ännu tyngre, utan då bör det ske en utjämning i detta förhållande. Jag ber att få framhålla, att enligt det förslag, som utskottet framlagt, det kommer att bli en skyldighet för lantmannaskolorna att bevilja två frielevplatser, så snart stipendiater finnas, och detta är sålunda redan det en skärpning av bestämmelserna, som icke bör ytterligare ökas genom att besluta ändå strängare bestämmelser.

Beträffande den första frågan, som varit föremål för överläggning här, nämligen om anslag till sommarkurserna, och det anförande som herr vice talmannen hade rörande densamma, ber jag få säga, att han framhöll just den synpunkten, att man ville skapa garantier för att icke anslaget komme att missbrukas. Ja, herr vice talman, jag är övertygad om, att garantien blir så stark, att det icke kan hålla någon kurs, och det var väl icke det Kungl. Maj:t ville vinna med detta förslag, som jag i övrigt finner så beaktansvärt.

Jag ber, herr talman, fortfarande att få yrka bifall till min reservation. Den överensstämmer beträffande elevstipendierna med utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till samma hemställan med den ändring däri, som föreslagits

Ang. lant-
mannaskolor.
(Forts.)

av herrar Holmquist och Ekerot i deras vid punkten fogade reservation; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—19.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Ang. pris-
belöningar
av hästar.

Punkten 20, angående prisbelöningar av hästar.

Under punkten 20 av nionde huvudtiteln hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för år 1916 minska den del av det under anslagstiteln hästavelns förbättrande upptagna reservationsanslaget, som vore avsedd till understödjande av prisbelöningar av hästar, från 160,000 kronor med 120,000 kronor till 40,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft en av herr *Osberg m. fl.* inom andra kammaren väckt, till utskottet remitterad motion, nr 90, däri hemstälts.

1) att riksdagen ville besluta, att till premiering av hästar måtte för år 1915 beviljas ett anslag av 140,000 kronor, samt

2) att riksdagen ville besluta, att förordningen om tillsättande av premieringsnämnd måtte ändras därhän, att Kungl. Maj:t skulle utse ordförande samt förordna veterinär inom varje premieringsdistrikt som andre ledamot och vederbörande hushållningssällskap äga liksom förut att utse tredje ledamot.

Utskottets hemställan innefattade att riksdagen måtte med avslag å herr *Osbergs m. fl.* ovanberörda motion bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Beträffande utskottets motivering hade reservation avgivits av herr *Linders*.

Utskottets hemställan upplästes varefter ordet begärdes av

Herr *Osberg*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Vad som gav mig anledning att väcka den föreliggande motionen, var den avsevärda sänkning, som Kungl. Maj:t vidtagit rörande den summa, som utgår till premiering av hästar inom landet, då nämligen beloppet blivit nedsatt med icke mindre än 60,000 kr. Alla äro ense om, att en viss besparing bör göras i så tryckta tider som de nuvarande, men att anslaget skulle behöva nedsättas på en gång så betydligt, kan det vara tvivel om.

Ang. pris-
belöningar
av hästar.
(Forts.)

Emellertid är det en del omständigheter, som göra, att jag lämnar den saken å sido. Men jag vidhåller senare delen av mitt yrkande, nämligen att en omorganisation av premieringsnämnderna viddrages därhän, att den andre ledamot, som av Kungl. Maj:t förordnas, skall vara veterinär inom vederbörande premieringsdistrikt.

Som vi veta, utser Kungl. Maj:t ordförande och en ledamot i nämnden, och vederbörande hushållningssällskap äger rätt att utse den tredje ledamoten. Men i sammanhang härmed beordrar varje distrikt en veterinär att närvara som sakkunnig. Detta förorsakar extra kostnader, som synas mig vara överflödiga. Då en veterinär skall vara tillstädes som sakkunnig, tycker jag, att han på samma gång kunde fungera som ledamot av nämnden.

Nu kan den invändningen göras, att en veterinär inom sitt område skulle kunna anses partisk. Men denna farhåga böra vi helt och hållet låta falla. Om vi skola gå så långt, att vi räkna med partiskhet, vill jag nämna, hur det kan förhålla sig med ordföranden inom en nämnd. Det har varit vanligt, i synnerhet inom det distrikt, där jag är bosatt, att ordföranden gjort så gott som alla inköp av avelshingstar. Dessa köpas vid alla åldrar, från föl på 6, 7 månader upp till hingstar på 3, 4 år. Antag nu, att ordföranden köper in ett ungföl och att detta icke blir vad man väntat. Ägaren uppvisar det år efter år och får naturligtvis skädepenning. Men när djuret skall tilldelas värdebokstav, vad skall ägaren då säga, om den person, som inköpt fölet, kasserar detsamma? Detta skulle kanske rent av icke låta sig göra av den orsaken, att ordföranden däri-genom gäve sig själv dåligt betyg, därför att han icke gjort ett förmånligt inköp. Sålunda, skall man tala om partiskhet, får jag säga, att det nuvarande förfaringssättet är förknippat med större risk i det avseendet, än om man bestämde, att den andre av Kungl. Maj:t förordnade ledamoten skulle vara veterinär inom premieringsdistriktet.

Genom den av mig föreslagna anordningen skulle uppstå en besparing av 7,500 kr. År 1913 uppgick kostnaden för den av Kungl. Maj:t utsedda ordföranden och andre ledamoten till 15,236:46 kr. Då det anslag, som kommer att anvisas för 1915, endast utgör 100,000 kr., återstå alltså endast 84,763:54 kr. Under sådana omständigheter kan jag icke se annat, än att det skulle vara ganska välbetänkt, om man kunde göra några besparingar, och jag är säker på, att premieringen ändå skulle bli lika väl utförd.

Som det nu tillgår vid premieringarna, veta vi, att djurägaren skall förete stamtavla för hingstar och uppvisa för ston vissa generationer. De göromål, som åligga premieringsnämnden, bli då huvudsakligen att se till, att djuret har god exteriör och att det icke är behäftat med några sjukdomar, som utgöra hinder för dess premiering. Ifrågavarande göromål äro icke så vid-

Ang. pris-
belöningar
av hästar.
(Forts.)

lyftiga, att härför behövas tre särskilda ledamöter och till på köpet en sakkunnig, utan jag tycker, att den sakkunnige på samma gång bör kunna fungera som ledamot.

På grund av vad jag nu anfört skall jag, herr talman, be att få yrka, att riksdagen, jämte bifall till Kungl. Maj:ts ifrågasvarande framställning, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville vidtaga den ändring i reglementet för den med statsmedel understödda hästpremieringen, att Kungl. Maj:t utser ordförande samt förordnar veterinär, boende inom underdistriktet, som andre ledamot, och att vederbörande hushållningssällskap såsom hittills äger utse tredje ledamot.

Vidare anförde:

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Jag har icke något särskilt yrkande att framställa, utan vill endast begagna tillfället att rikta några anmärkningar mot stuteriöverstyrelsen med anledning av vissa inköp för statsstuteriernas räkning, som jag ansett vara för staten mycket litet förmånliga. Vid remontering av våra hingstdepåer går man till väga på två sätt. Det *ena*, som jag anser mycket lämpligt, är att inköpa föl vid 5 à 6 månaders ålder, dessa underkastas under uppväxten en rationell träning, som ordentligt prövar materialet, och på det sättet blir man i stånd att göra ett gott urval. Det *andra* är att inköpa fullvuxna hingstar vid tre à fyra års ålder eller så där omkring. Det underliga har emellertid inträffat i rätt många fall, att man köpt sådana hingstar för att så gott som omedelbart kastrera dem. Sålunda inköptes Oravais för 2,500 kronor och såldes ett år senare för 520 kronor. Bell inköptes för likaledes 2,500 kronor, stod 3 år på stuteriet och såldes sedan för 600 kronor. Lott inköptes för 3,000 kr., användes två år och såldes för 600 kr. Agitator och Eribetio köptes av samme person för 6,000 kr. och såldes 2 år senare i par för 1,760 kronor.

I alla dessa fall ha hingstarna varit uppställda så kort tid, att man icke med ledning av avkomman kunnat pröva deras avelsduglighet. Det ser nästan ut som om stuteriöverstyrelsen i ett anfall av gott lynne inköpt dessa djur, något varmed de förra ägarna förmodligen blivit synnerligen belåtna, och så har man några år senare funnit, att de icke varit lämpliga som avelsdjur, och så kastrerat och sålt dem. Nu är det ej min mening att klandra utrangerandet av avelsdjur, vilka befunnits olämpliga, utan tvärtom, men jag kan ej finna någon mening uti att köpa hingstar bara för att kastrera dem, och jag skulle vilja hemställa, att därest det slagets affärer fortsätts, statsrevisorerne måtte ägna vederbörlig uppmärksamhet åt saken.

Så är det en annan sak, som jag vill begagna tillfället att tala om. Om våra hingstdepåer från hästsynpunkt kunna betraktas som mönsteranstalter, ser det ut, som om stuteriöver-

styrelsen ägnat så mycken omtanke åt hästarna, att den totalt glömt bort den anställda personalen. Denna personal tjänstgör dag ut och dag in, den har icke som andra statsanställda någon semester eller fritid, utan intager därutinnan en särställning. Nu har personalen hemställt om att få 8 dagars permission årligen och att var tredje söndag bli tjänstgöringsfri. Kravet synes mig vara synnerligen rimligt, det finnes ju knappt en tjänstedräng, som ej erhåller varannan eller var tredje söndag fullkomligt fri. Stuteriöverstyrelsen har emellertid icke velat bifalla deras begäran, fastän jag icke kan finna annat, än att det lätt kunde gå för sig utan att statens intresse behöfde bli i allra minsta grad lidande därav. Man kunde väl ordna så pass praktiskt med tjänstgöringen, att man redde sig med ett något mindre antal hästkötare under fridagarna, och på så sätt behöfde staten icke åsamkas några större utgifter härför, även om det någon gång undantagsvis skulle behövas att lega någon man extra. Jag har velat fästa kammarens uppmärksamhet på saken, men har med hänsyn till frågans läge inte något yrkande.

Ang. prioritet
av hästar.
(Forts.)

Herr Ekerot: Herr talman! Det är med anledning av herr Osbergs yrkande och yttrande som jag ber att få säga några ord.

Jag vill först nämna, att jag i mångt och mycket sympatiserar med vad herr Osberg i sin motion föreslagit. Särskilt vad angår frågan om ökande av anslaget till hästpremieringarna, var jag inom utskottet synnerligen varmt intresserad därav, men på grund av att motionen avsåg anslaget för 1915, kunde utskottet icke göra något åt saken, och det kunde sålunda icke framställas något yrkande i den riktning, som motionen avsåg.

Herr Osberg har i sin motion även föreslagit ändrade bestämmelser angående sammansättningen av premieringsnämnderna, vilket huvudsakligen skett i besparingssyfte. I motiveringen har motionären framhållit, att Kungl. Maj:t bör utse ordförande samt förordna veterinär till andre ledamot inom resp. distrikt, där premieringsplats är förlagd. Motiveringen har blivit utläst på så sätt, att därmed avses distriktsveterinären, då premieringen äger rum inom hans distrikt. Utskottet utgick ifrån, att det var alldeles omöjligt på förhand säga, huruvida en sådan veterinär skulle vara kompetent att deltaga i premieringsarbetet. Att han vore veterinär, innebure nämligen inga säkra garantier för att han samtidigt vore intresserad för hästaveln och ur sådan synpunkt lämplig att vara ledamot i en premieringsnämnd med det grannliga arbete, som dylik nämnd har att utföra.

Jag vill emellertid icke underlåta att framhålla, att herr Osbergs motion likväl icke blivit fullständigt ofruktbar, utan att där finnes något, som utskottet upptagit och framhållit i senare delen av sitt utlåtande. Utskottet säger nämligen, efter att ha refererat motionens innehåll, följande: »Emellertid böra enligt utskot-

Ang. pris-
belöningar
av hästar.
(Forts.)

tets mening besparingar vidtagas i de fall, där så utan olägenhet kan ske, och vill utskottet i sådant hänseende exempelvis framhålla, att i de premieringsnämnder, i vilka någon ledamot är veterinär, denne borde kunna fullgöra de åligganden, som eljest skulle tillkomma den såsom nämndens sakkunniga biträde tillkallade veterinären.» Det har nämligen inom vissa premieringsnämnder, särskilt i norra Sverige, förekommit, att det funnits två veterinärer i nämnden, och likväl har en tredje veterinär tillkallats för att tjänstgöra som sakkunnig. Detta har utskottet funnit vara allt annat än lämpligt och därför uttalat, att därest veterinär finnes i premieringsnämnd, han bör sköta den syssla såsom sakkunnig som eljest skulle åligga den för ändamålet särskilt rekvirerade veterinären.

Utskottet vågar icke följa motionären så långt som att föreskriva Kungl. Maj:t, huru premieringsnämnd skall vara sammansatt. Framför allt har utskottet icke velat göra gällande, att den andra ledamoten ovillkorligen skall vara veterinär. Kungl. Maj:t och stuteriöverstyrelsen måste nämligen enligt utskottets uppfattning i detta avseende ta tillbörlig hänsyn till olika orters förhållanden. Att därför helt kategoriskt föreskriva, att distriktsveterinären skulle vara ledamot i premieringsnämnden, har för utskottet varit omöjligt. Samtidigt har emellertid utskottet varit fullt på det klara med att förhållandena kunna vara sådana, att de erbjuda möjlighet att tillämpa det ifrågasatta förfaringsättet till uppnåendet av en större besparing i nu omhandlade hänseende, och därför också uttalat, att, »där så utan olägenhet kan ske», bör något i ifrågavarande avseende kunna göras.

Då det sålunda icke, såvitt utskottet kunnat finna, varit möjligt att gå motionärens önsknings tillmötes i denna del av motionen, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till vad utskottet har föreslagit.

Herr L i n d e r s: Herr talman, mina herrar! Jag har reserverat mig i denna punkt mot utskottets motivering, därför att jag mera sympatiserar med det förslag till ändrade regler för utseende av premieringsnämnd, som motionären här har framfört, och anser jag mig till belysande härav skyldig att nu yttra några ord, särskilt därför, att jag icke heller kan biträda det av motionären nu framlagda förslaget.

Ser man på utskottets yttrande, så finner man, att motionärens hemställan icke, som herr Ekerot velat göra gällande, har lämnat några direkta positiva följder efter sig i utskottets betänkande. Ty den passus, som herr Ekerot citerade, har egentligen icke sitt upphov i herr Osbergs motion. Utskottet talar nämligen om att besparingar möjligen skulle kunna vinnas så tillvida, att i de premieringsnämnder, i vilka någon ledamot är veterinär, denne skulle kunnat tjänstgöra som sakkunnigt biträde till premieringsnämnden. Saken har inom utskottet legat så före, att det blivit upplyst, att premieringsnämndens majoritet, om icke alla dess medlemmar, ofta varit veterinärer. Vid

sådant förhållande har utskottet funnit, att det mycket väl skulle kunna gå för sig, att en av de i nämnden sittande veterinärerna toge handskarna av sig och gjorde den undersökning, som den särskilt tillkallade sakkunnige eljest skulle göra. Det förefaller mig, att motionären har alldeles rätt i att det innebär ett onödigt slöseri med sakkunskapen att utse premieringsnämnd på det sätt, som nu praktiseras, så att man trots redan befintlig sakkunnig veterinär inom nämnden tillkallar en särskild sakkunnig.

Nu menar jag emellertid, att utskottet bort taga konsekvensen av det här refererade uttalandet och sålunda i likhet med motionären mera direkt anvisat den möjlighet till åstadkommandet av sparsamhet, som låge däri, att Kungl. Maj:t skulle utse en veterinär till ledamot i premieringsnämnden, genom vilken åtgärd den särskilt tillkallade sakkunnige således skulle befinnas vara onödig.

Jag är emellertid icke alldeles ense med motionären ifråga om hans förslag i motionen, att denne av Kungl. Maj:t utsedde veterinär skulle vara bosatt inom premieringsunderdistriktet. Gentemot hans yrkande härutinnan vill jag anföra, att utskottet nog har rätt, då det påvisat, att det ibland av någon anledning icke kan befinnas fullt lämpligt att utse veterinär inom distriktet. Det kan t. ex. vara så, att man där icke har fullt kompetent person att tillgå med tillräcklig hästkänedom för att bedöma saken ur premieringssynpunkt. Jag tror därför icke heller, att den av motionären föreslagna formuleringen är lämplig.

Men även ur en annan synpunkt förefallar det mig, som om motionärens nu framlagda förslag icke skulle vara lämpligt — jag syftar på hans yrkande, att Kungl. Maj:t skall i varje fall utse två ledamöter i premieringsnämnden. Jag ställer mig frågande inför nödvändigheten av att så bör äga rum även fortfarande. Jag tror fastmer, att, därest man skulle utse den tredje ledamoten särskilt med hänsyn därtill, att han vore veterinär, borde det lokala intresset mera bli tillgodosett. Hushållningssällskapen borde enligt mitt förmenande lämpligen utse denna tredje ledamot.

Jag har emellertid inom utskottet yrkat, att dessa mina synpunkter måtte framföras i motiveringen, något som emellertid utskottet icke velat vara med om. Därför har jag här velat påpeka dessa synpunkter, även om jag, som herrarna förstå, icke heller kan biträda motionärens nu framlagda yrkanden.

Herr Osberg: Gentemot herr Ekerots anförande skall jag be att få yttra några ord.

Han har givetvis rätt i att jag i första hand tänkt på att distriktsveterinären inom varje distrikt skulle fungera som sakkunnig. Jag får emellertid nu medgiva, att härigenom i vissa fall kan uppstå en viss partiskhet, och därför har jag i mitt yrkande gått så långt, att jag säger, att Kungl. Maj:t skall utse veterinär inom underdistriktet, och under sådana förhållanden torde icke föreligga någon fara, då ju Kungl. Maj:t inom ett så stort område med lätthet torde kunna förordna en veteri-

*Ang. pris-
belöningar
av hästar.
(Forts.)*

Ang. pris-
belöningar
av hästar.
(Forts.)

när, som vore fullt opartisk. Och jag vill ytterligare betona, att detta skulle leda till besparing — man må nu kalla den indirekt eller direkt besparing. Jag har tänkt, att distriktet skulle betala veterinären. Denna har nu, när han tillkallas som sakkunnig, 8 kronor om dagen och reseersättning; men i alla fall veta vi, att resp. hushållningssällskap skjuter till ett visst belopp till premieringssumman, och nu när denna summa är så reducerad som den är, så är det troligt, att varje distrikt kommer att, utöver vad det redan tillskjutit, ytterligare tillsläppa litet mera, då den besparingen vinnes, att man slipper avlöna en veterinär, en besparing som således ändå egentligen skulle komma premieringen till godo.

Nu tror jag mig ha uppfattat herr Ekerot rätt, då han förklarade, att det lämpligen kunde ordnas på det föreslagna sättet på vissa orter, oaktat varje underdistrikt hittills fått nöja sig med den ledamot, som Kungl. Maj:t utsett. Jag är visserligen beredd på, att man kommer att göra den invändningen, att inom vissa län uppfödas ardenner, inom andra den nordsvenska typen och inom andra remonter. Men härtill vill jag genmäla, att den svårighet i avseende å bedömandet av hästraserna, som följer härav, är väl i varje fall densamma, då ju en veterinär, tillsatt på det föreslagna sättet, torde få anses lika kvalificerad för sitt uppdrag som den enligt nuvarande bestämmelser tillkallade sakkunnige. Det skulle ju också hädanefter bli samma förhållande, nämligen att veterinär bleve förordnad, och han skulle enligt mitt förmenande vara lika väl kvalificerad i detta fall. Veterinär, som genomgått en kurs på 4 år, torde förstå sin sak bättre än exempelvis en underlöjtnant på 21—22 år, som kan komma in i nämnden och som nu mången gång kan väcka förargelse genom att komma med petiga anspråk.

Jag är viss, att den av mig anvisade vägen erbjuder trygghet mot partiskhet och även i andra hänseenden skall visa sig förmånlig att biträda, då den enligt min mening är ägnad att väl fylla sitt ändamål.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Osberg under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 20 av utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Osberg under överläggningen framställda yrkandet.

Ang. pris-
belöningar
av hästar.
(Forts.)

Voteringen utvisade 127 ja mot 40 nej. vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 21—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39, angående åtgärder för höjande av det mindre jordbruket.

Ang. åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.

Under punkten 39 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att medgiva, att vad vid utgången av år 1915 kunde kvarstå oanvänt å anslaget till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket finge av Kungl. Maj:t under år 1916 disponeras för enahanda ändamål, ävensom förklara, att, vid sådan disposition av 1915 års anslag jämväl under år 1916, hinder ej mötte vare sig för att det belopp av anslaget, 50,000 kronor, som skolat i första hand utgå till premiering av mindre odlingsföretag, helt eller delvis användes till andra med anslaget avsedda ändamål, eller för att till understödjande av sådan undervisning, som avsåge att främja det mindre jordbruket, men icke på annat sätt kunde komma i åtnjutande av statsunderstöd, av anslaget utginge sammanlagt högre belopp än 20,000 kronor.

Utskottet hade i sammanhang med denna framställning till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Ekerot* väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 33, däri hemställts, att riksdagen ville dels medgiva, att vad vid utgången av år 1915 kunde kvarstå oanvänt av anslaget till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket finge av Kungl. Maj:t under år 1916 disponeras för enahanda ändamål, dels ock å extra stat för år 1916 för samma ändamål anvisa ett anslag av 120,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning och herr *Ekerots* förevarande motion,

a) medgiva, att vad vid utgången av år 1915 kunde kvarstå oanvänt av anslaget till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket finge av Kungl. Maj:t under år 1916 disponeras för enahanda ändamål; samt

b) å extra stat för år 1916 för samma ändamål anvisa ett anslag av 120,000 kronor.

I fråga om denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Odelberg* och *Aaby A. W. Ericsson*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

*Ang. åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.
(Forts.)*

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Då jag anser, att det anslagsbelopp, som här är fråga om, kan utan någon större olägenhet tillfälligt indragas, och då med största sannolikhet får antagas, att hushållningssällskapen vidtaga alla möjliga åtgärder för premiering av småbruket, skall jag be att i korthet och för övrigt med hänvisning till vad herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet anfört till statsrådsprotokollet, få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts framställning i denna punkt.

Herr Hamilton: Herr talman! Så vitt jag rätt uppfattade den siste ärade talaren, yrkade han avslag å utskottets förslag och således å det i betänkandet gjorda yrkandet, att å extra stat till småbrukspremiering för år 1916 skulle anvisas ett anslag av 120,000 kronor. Det förvånar mig, att detta yrkande kommit just från en person, som säger sig vilja representera småbrukarna och som, efter vad jag tror, även gör det. Men han gör det också i ett län, där premiering kanske icke är påkallad, nämligen i den fetaste delen av det feta Skåne.

Det är med ett visst vemod man finner, då man slår upp hela vår budget, att avprutningarna ha ägt rum till huvudsaklig del på just denna huvudtitel, på just de anslag, som ha till ändamål att uppmuntra lantmännen att frampressa större skördar av sin jord. Det gör man under en tid, då det är mera nödvändigt än någonsin, att dessa skördar bliva allt större, och då vi stå inför en kris, som kanske medför, att vi med svårighet kunna skaffa bröd åt landets folk.

Gå vi igenom budgeten på denna huvudtitel, finna vi, att man har prutat på anslagen till kreaturspremiering 80,000, till trädgårdsstipendier 4,800, till understöd åt lantbruksskolor 15,000, till undervisning åt ladugårdsförmän 18,000, till hästavelns förbättrande 120,000, till åtgärder för inhemska häststammar 3,000, till stambokföring för hästar 10,000, till nötboskapspremiering 25,000, till lantbruksmöten 17,500, till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket 270,000, till allmänna avdikningar 50,000 och till jordförbättring 20,000 kronor. Jag finner således, att man gått mycket skarpt tillväga, ifråga om avprutningar å anslag för moderneringens höjande och särskilt anslag för uppmuntrande av småbruket i vårt land, åt vilket vi under så många år sökt ägna vår omsorg.

Man har underkastat sig eller rättare måst underkasta sig att inom utskottet gå in på förslagen, därför att det förmenats, att penningarna behövas på annat håll, och det är tydligt, att man måste finna sig i dessa förhållanden, men i alla fall kan det gå för långt. Granskar man de övriga huvudtitlarna och deras budget, så synes det, att man bort kunna pruta mer på dessa huvudtitlar och mindre på den nionde huvudtitel. Redan innevarande år ha småbrukarna fått kännning av de hårda tiderna, ty jordbruksministern har ju genom cirkulär till hushållnings-

sällskapen meddelat, att anslagen icke kunna gå ut med så stora belopp som hittills.

Nu är anslaget ifråga ett bland dem, som kanske verka mest och verka bäst, och därför vågar jag vördsamt hemställa, att kammaren ville fatta sitt beslut i enlighet med utskottets förslag eller bringa upp detta anslag för år 1916 till samma belopp som förut medelst anvisande av dessa 120,000 kronor. Jag ser, att herr finansministern begär ordet, men jag tror icke, att mitt yrkande står i strid med ministärens önskningsar, åtminstone icke i strid med jordbruksministrarnas. Han har nämligen vid remissdebatten yttrat: »Låter det sig göra, och vill riksdagen öka anslagen till småbrukarna och jordbruket i allmänhet, så är jag tacksam.»

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Brånalt, *Olsson* i Ramsta och *Lundberg*.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *Vennersten*: Herr talman, mina herrar! Det är icke med lätt hjärta, jag går att fullgöra min skyldighet att lämna upplysning angående det läge, vari vi enligt min uppfattning nu befinna oss, och som måste beaktas då det gäller att bedöma spörsmål av här föreliggande art.

Den föregående ärade talaren har varmt framhållit nödvändigheten av att icke driva sparsamheten allt för långt särskilt på ett område, där det gäller tillgodoseendet av så viktiga krav som främjandet av vårt mindre jordbruk och tillgodoseendet av landets behov av viktiga livsmedel. Han har så värtaligt uttryckt detta, att jag icke nekar till att jag känner en viss tvekan, då jag nu går att framlägga min syn på saken.

Då Kungl. Maj:t nödgades vid utarbetandet av statsverkspropositionen tillämpa en långt gående sparsamhet så sökte man naturligtvis, så vitt möjligt var, att tillämpa denna princip över hela linjen, och därför ha också alla de huvudtitlar, som här kunna komma i fråga, måst vidkännas rätt betydande nedsättningar i anslag, som under normala förhållanden ingen hade kunnat tänka på att söka nedsätta. Det är ju möjligt, att man vid detta avvägande icke nått det allra riktigaste, men säkert är, att man strävat efter att göra det.

Om vi skulle göra oss den frågan: är läget nu gynnsammare i statsfinansiellt och yttre politiskt avseende, än det var, då statsverkspropositionen utarbetades, så tror jag, att man på den frågan nödgas svara, att tyvärr äro förhållandena icke gynnsammare. Statens inkomster flyta in ganska trögt, och även om man måste medge, att inom vissa områden av näringslivet förhållandena för ögonblicket te sig åtskilligt ljusare, än vad de gjorde för ett par tre månader sedan, så kan man dock å andra sidan icke underlåta att fästa sig vid de stora svårigheter, som nu och under den närmast kommande tiden synas hota just näringslivet i allmänhet och särskilt de nä-

Ang. åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.
(Forts.)

Ang. åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.

(Forts.)

ringar, som äro beroende av tillförseln av förnödenheter av olika slag från utlandet. Jag kan ju därvid begränsa mig till att säga, att särskilt tillförseln av de förnödenheter, som vi måste hämta från England, är hotad av mycket stora vanskligheter. När så är förhållandet, nödgas jag vid behandlingen av denna punkt framhålla, att, såvitt jag kan se, samma skäl som vid statsverkspropositionens avfattande även nu föreligga att iakttaga den försiktighet och den sparsamhet, som tagit sig uttryck i Kungl. Maj:ts förslag i denna fråga.

Men om jag också nödgas göra detta, har jag dock den tillfredsställelsen att samtidigt kunna till kammarens övervägande framlägga ett förslag, som måhända skulle kunna tillgodose båda de önskemål, som här i främsta rummet göra sig hörda: kravet på sparsamhet och det starkt berättigade kravet på att icke det ändamål, som med det här ifrågavarande anslaget skulle tillgodoses, blir tillbakasatt. Är det icke möjligt, menar jag, att man skulle kunna uppskjuta avgörandet i denna fråga, till dess att bättre och rikare erfarenhet hade vunnits? Utveckla sig förhållandena ogynnsamt, vilket vi tyvärr måste räkna med att de kunna göra, så är jag alldeles viss om att ingen skulle finna ett beslut om bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt ha varit obefogat eller olämpligt, om det fattades i dag. Utveckla sig åter förhållandena gynnsamt, vilket man efter några månaders förlopp eller åtminstone under loppet av detta år måhända kan bedöma, så är det ju icke omöjligt, att man vid 1916 års riksdag kunde sörja därför, att det ändamål, som utskottet vill tillgodose, också blir tillgodosett. Motionären själv framhåller ju i sin motivering, att det är först under början av år 1917, som penningarna behöva utbetalas. Det heter nämligen där, att »om man tager till utgångspunkt statsrådets och chefens för finansdepartementet i statsverkspropositionen gjorda uttalande, så torde på detta område normala förhållanden böra inträda under år 1916, allra helst anslagen för här avsedda ändamål icke utgå förrän under påföljande år, d. v. s. i början av år 1917.»

Jag har mycket stor benägenhet att skänka mitt erkännande åt det inlägg, som den senaste ärade talaren gjorde, men jag undrar, om man icke kan vinna vad vi åsyfta att vinna genom att, såsom jag här tillåtit mig framlägga till övervägande, träffa ett avgörande först vid en senare tidpunkt. Om så skedde hade enligt mitt förmenande ingen skada skett för den viktiga näringsgren, som vi alla äro ense om att anse och som vi också veta småbruket vara.

Jag har icke något vidare att tillägga, men skulle kammaren vilja taga hänsyn till vad jag nu anfört, så vågar jag tro, att varken utskottets ärade ledamöter eller särskilt motionären skulle i ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt behöva se något, som stode i strid med den uppfattning de ha om vikten av att det ifrågavarande ändamålet blir väl tillgodosett.

Herr Åkerlund: Herr talman! Jag för min del behjärtar på det livligaste alla ansatser till sparsamhet från statsmyn-

digheternas sida, och anser, att vi alla böra vara regeringen tack- *Ang. åtgärder för höjande av det mindre jordbruket.*
 samma för vad som kan göras i den riktningen. Men det finnes dock områden, där jag tror, att det icke är klokt att driva sparsamheten alltför långt. Ett beslut av andra kammaren att icke bevilja detta enligt min tanke synnerligen viktiga anslag skulle nog icke verka särskilt uppmuntrande på den stam av småbrukare, som vi vilja se allt talrikare och talrikare. Jag tror tvärt om, att ett sådant beslut skulle verka därhän, att det i hög grad nedsatte deras mod, och det vore mycket beklagligt. Såvitt jag kan se, skulle man på andra håll ha kunnat iakttaga en större sparsamhet, utan att detta skulle medföra ens närmelsevis den skada som här bleve fallet. Men herr jordbruksministern har varit synnerligen tillmötesgående i detta avseende, fastän det nog kanhända hade varit bättre, om i stället de övriga departementscheferna hade sträckt sig litet längre i tillmötesgående.

Då vi nu kommit så långt med dessa premieringar, och då vi ju också vilja fortsätta att därmed uppmuntra småbruket, så tror jag som sagt, att det skulle vara en mycket dålig sparsamhet att nu avbryta dem på detta sätt, och jag kan därför, herr talman, trots att jag är en god vän av sparsamhet, omöjligen underlåta att yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Åkerlund förenade sig herr *Runefors*.

Herr vice talmannen D. P e r s s o n: Herr Hamilton och den siste ärade talaren hava givit uttryck åt den uppfattning, som jag också hyser i denna fråga.

Jag förstår så väl herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, då han säger, att det icke var med lätt hjärta, han gick att lämna det meddelande, som han nyss lämnade oss. Det sorgliga förhållande, som han omnämnde, gjorde också på mig och utan tvivel på samtliga kammarens ledamöter ett mycket djupt intryck, men jag tror, att vi även få tänka på en annan sida av saken, nämligen hur det skulle komma att ställa sig, om det stora antal småbrukare, som kämpa livets hårda kamp, skulle gripas av det missmod, som utan tvivel kommer att sprida sig bland dem, om riksdagen icke bifaller det förslag, som här föreligger. Det är således med fullt behjärtande av de skäl, som herr statsrådet anförde, som jag i alla fall tror, att det ändå icke står så illa till, att man icke skulle kunna komma ut med dessa 120,000 kronor, som här föreslås.

Nu sade herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att vi kunde uppekjuta denna fråga och att, om vi komme i ett gynnsammare läge år 1916, riksdagen då skulle vara oförhindrad att gottgöra detta och fatta ett beslut i överensstämmelse med det skick, i vilket finanserna då må kunna befinna sig. Jag undrar ändå, om det icke vore klokt att i stället nu fatta ett beslut i överensstämmelse med utskottets förslag. Visar det sig sedan omöjligt att skaffa pengar, så kan det icke hjälpas. Då har man åtminstone

Ang. åtgärder för höjande av det mindre jordbruket.
(Forts.)

gjort, vad man kunnat. Men om riksdagen nu fattar beslut i den riktningen, att detta belopp icke skall utgå och sålunda beslutar i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, då är det givet, att hopplösheten kommer att gripa omkring sig bland dessa, som nu kanske hårdast känna trycket av de tider, som nu äro inne.

Oaktat jag sålunda tror, att det är sant, vad herr statsrådet yttrade, att man nog inom alla huvudtitlar fått underkasta sig ned-sättningar, så skulle jag nästan ändå vilja påstå, att jordbruksdepartementets huvudtitel dock är den, som fått vidkännas de, relativt taget, största prutningarna. Och de sifferuppfifter herr Hamilton lämnade ge även stöd för denna uppfattning. Det kan ju hända, att jag som jordbrukarerepresentant ser saken något ensidigt, det vill jag icke förneka, men jag vill dock säga, att det på mig vid läsningen av denna huvudtitel gjort ett verkligen mycket sorgligt intryck att nästan på varje punkt finna, att Kungl. Maj:ts föreslagit, att endast det, som finns kvar från föregående år, skulle utgå och att således icke några nya anslag skulle beviljas till ändamål, som dock äro ytterst behjärtansvärda.

Jag kan icke finna annat, än att det vore klokt av denna kammare att bifalla det förslag, som nu föreligger i utskottsutlåtandet, och jag skulle vilja uttala min tacksamhet till motionären, som genom sin motion berett utskottet i första hand och sedan riksdagen möjlighet att fatta det beslut, som här föreligger.

Jag anhåller således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Westerström* instämde häruti.

Herr *Ekerot*: Herr talman! Efter de uttalanden, som nu gjorts i kammaren, skulle jag kunna inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag, men jag skall ändå taga tiden i anspråk några minuter för att framhålla, att vad som det här framför allt gäller, är att icke avskära möjligheten att för år 1916 upptaga arbetet för det mindre jordbrukets främjande. Det kan naturligtvis år 1916 vara sådana tider i landet, att det är alldeles omöjligt att upptaga detta arbete, men är det då verkligen omöjligt så står naturligtvis den utvägen öppen att göra på samma sätt, som gjorts år 1915, nämligen inställa åtgärderna i fråga. Om däremot nu riksdagen fattar det beslutet, att intet anslag skall beviljas, så är det mycket svårt, för att icke säga alldeles omöjligt, att vid 1916 års riksdag reparera detta, därför att det fordras en del förberedande arbeten, en del förberedande åtgärder. Det fordras anslag från hushållningssällskapens sida, och de anslagen beviljas i regel under ett år för att utgå under ett följande. Finnes intet statsanslag till förfogande, så komma naturligtvis hushållningssällskapen att inställa sina åtgärder. Visserligen sade den första ärade talaren, herr Nilsson i Tånga, att hushållningssällskapen dock skulle kunna åtaga sig att lämna dessa anslag. Ja, det finns några hushållningssällskap, som nog kunna det, som t. ex. ett av de rikaste i landet. Malmöhus län.

Men de fattiga hushållningssällskapen kunna absolut icke göra det utan få inställa åtgärderna i fråga för år 1915, och skulle de bli inställda för år 1916, så blir det ett så kännbart avbrott i detta mycket beaktansvärda arbete, att det skulle bli till mycket stor skada för landet och för det arbete, som redan är nedlagt.

Jag ber att få uttala den varma förhoppningen, att detta anslag icke skall behöva förorsaka våra statsfinanser så stora svårigheter, ty nog skulle väl dessa 120,000 kronor kunna åstadkommas och man ändå få statsregleringen att gå ihop.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till vad utskottet föreslagit.

Häruti instämde herr *Magnusson* i Skövde.

Herr *Olausson*: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet, då herr statsrådet och chefen för finansdepartementet höll sitt anförande, i vilket han betonade, att det här skulle kunna finnas en medelväg, som tillgodosåg båda parterna. Jag vill för min del instämma i vad han yttrade. Jag är av den åsikten, att om situationen så kräver och nödläget så fordrar, bör även det ifrågavarande anslaget indragas, och jag tror också, att huru viktigt det än är för det mindre jordbruket, så föreligger det dock ingen större fara i att för ett år indraga detta anslag.

Motionären säger också, att han vill giva regeringen rätt, att man i detta fall bör hålla sig till sparsamhetens principer, men han anser för sin del, att under år 1916 sådana normala förhållanden böra hava inträtt, att besparingen vore obehövlig. Men äro förhållandena sådana, att besparingen är obehövlig och att statskassan tillåter denna utgift, då har ju herr statsrådet lovat att på ett eller annat sätt ordna saken och förelägga den senast för 1916 års riksdag. Jag tycker för min del, att alla vänner av småbruket — jag är själv småbrukare — torde kunna vara belåtna med detta av herr statsrådet givna löfte.

Nu säger herr *Daniel Persson* i Tällberg, att indragandet av detta anslag skulle förorsaka ett så förfärligt missmod bland småbrukarne. Ja, förhållandena kunna ju vara olika, men jag tror dock icke, att genom ett indragande av anslaget för ett år allenast ett sådant missmod skall uppkomma, om situationen verkligen kräver, att besparingar göras. Då förhållandena under krisen, som min ärade partivän greve *Hamilton* yttrade, nu främst kräva, att vi skaffa folket bröd, då måste vi väl erkänna, att det behövs kraftiga besparingsåtgärder, för att regeringen skall vara i stånd att skaffa folket bröd. Jag vill säga, att en sådan situation skulle kunna inträda, att även småbrukarne behöva statshjälp i sådan omfattning, att det kanske kunde vara bra att spara de 120,000 kronorna för att hjälpa dem i en annan form till kanske mycket större gagn.

Jag kan därför icke annat än instämma i vad herr statsrådet och chefen för finansdepartementet yttrade och ber därför

Ing. åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.
(Forts.)

Ang. åtgärder att få yrka bifall till herr Nilssons i Tånga yrkande med den för höjande motivering, som herr statsrådet anförde.
av det mindre jordbruket.

(Forts.)

Herr Nilsson i Tånga: Herr Hamilton uttryckte sin förvåning över att yrkandet på avslag i fråga om anslaget till småbrukens premiering kom från det håll, som anses representera småbrukarintresset. Det må vara herr Hamiltons ensak att förvåna sig däröver, men jag ber att få säga herr Hamilton, att jag omsorgsfullt vägt skälen för och emot och att jag då icke kommit till annat resultat, än att vi icke äventyra småbrukens utveckling på något sätt genom att för ett eller ett par år indraga premierna till småbrukarne. Vi få väl taga någon smula hänsyn till den utomordentliga påkänning, som statsbudgeten är utsatt för, och å andra sidan till de sjunkande statsinkomsterna. Jag skall säga herr Hamilton, att det finns i dessa dagar många inom Sveriges gränser, som lida nöd och brist på det allra nödvändigaste, och ställer man detta samman med en premiering av småbruken, så undrar jag ändå, om icke den ståndpunkt, jag intager, är försvarlig.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Palmstierna: Herr talman! Vi hava ju i det föreliggande ärendet så att säga alldeles typiskt framlagt för oss, huru oegentligt vårt arbete i riksdagen i själva verket bedrivs, när det gäller anslagsfrågor och dylikt.

Här stå vi nu i kammaren inför frågan om att besluta eller icke besluta detta anslag. Säkerligen torde väl alla kammarens ledamöter vara besjälade av önskan att bidra till premiering av småbruk, men å andra sidan stå däremot de statsfinansiella intressena. Den senaste ärade talaren har också enligt mitt förmenande på ett mycket starkt och vägande sätt givit uttryck åt de synpunkter, som nära sammanhånga härmed, och från regeringens sida har herr finansministern till kammarens övervägande ytterligare mycket starkt framfört dessa statsfinansiella synpunkter och de svårigheter, som vi sedermera få vid uppgörandet av staten.

Vi stå för ögonblicket i en dilemma. Man vill det ena men måste å andra sidan även taga hänsyn till det andra. Det synes mig då, att det lämpligaste förfaringsättet vore, att vi i dag icke ginge till ett *definitivt* beslut i frågan, utan återremitterade ärendet till utskottet, för att vi må kunna fatta beslut vid en *senare* tidpunkt. då vi verkligen kunna överblicka situationen, sedan Kungl. Maj:t kommit med en ny framställning till riksdagen ifråga om statskassans ökade behov, som vi väl torde hava anledning att förvänta, och vi också bättre kunna beräkna de besparingar, som särskilt genom statsutskottets verksamhet blivit gjorda på andra punkter.

Det är mycket möjligt, att det då kan vara lättare att bevilja detta anslag eller också att förhållandena äro sådana, att

man då kanske måste säga sig, att det finns starkare skäl, än man från början trodde, att vidtaga besparingar. När så är förhållandet, synes det mig vara klokt av kammaren att återremittera ärendet, och jag vet, att i första kammaren ett motsvarande yrkande eventuellt även kommer att framställas.

Återremittera vi nu ärendet, torde vi, när avgörandet skall ske, få större möjlighet att grunda vårt votum på ingående kunskap om det, som framför allt här bör beaktas, nämligen det statsfinansiella läget. Jag har även under hand erfarit, att man från regeringens sida icke har något emot en återremiss, och jag tillåter mig därför, herr talman, att med anledning av det anförda framställa yrkande härpå.

*Aug. åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.
(Forts.)*

Herr Linders: Herr talman! Herr Hamilton uttryckte i början av debatten sin förvåning över det yrkande, som kom från herr Nilsson i Tånga. Jag vet icke, om denna förvåning var så allvarlig, då herr Hamilton i själva verket mycket väl vet, att jag, som tillhör samma politiska åskådning som herr Nilsson i Tånga, inom såväl avdelningen som utskottet i det allra längsta förfäktat just samma ståndpunkt. Och det var endast inför det förhållandet, att utskottets nära nog enhälliga mening låg emot mig, som jag avstod från att reservera mig på denna punkt. Dessutom var det en annan synpunkt, som avhöll mig från att reservera mig, och det var, att det kanske dock funnes en möjlighet till, att vi skulle kunna skaffa pengar till detta behjärtansvärda ändamål — ty det är dock, säga vad man vill i övrigt, mycket behjärtansvärt —, och därför ville jag gärna hoppas på denna möjlighet. Men efter det anförande, som här hållits av herr finansministern, ser jag svårigheterna ännu större än förut att antaga utskottets förslag i det nuvarande läget.

Jag vill emellertid gent emot det uttalande, som gjorts av herr Hamilton, göra en liten erinring. Då han säger, att det är svårigheterna att skaffa bröd till landets behov, som nu gör, att jordbruket måste stödjas synnerligen omsorgsfullt, så säger jag, att detta resonemang passar icke in på den fråga, det här gäller att avgöra. Ty då man följer det arbete, som utförts av småbrukspremieringarna och resultatet av anordnade resor för de mindre jordbrukarne, får man ett starkt intryck av att detta arbete praktiskt taget dock lett till minskad brödsädesodling här i landet och ökad kreatursskötsel. Det vill jag för min del icke säga något ont om, utan det kan ju nationalekonomiskt sett mycket väl försvaras. Men jag ville dock ha sagt, att det går icke att använda ett sådant argument vid avgörande av en fråga, som den föreliggande, och »det gäller att skaffa bröd åt landet». Skulle vi just nu hjälpa de små jordbrukarne, som ha det svårt ställt och under den närmaste framtiden få stora svårigheter att kämpa emot, då borde vi i stället sörja för en annan frågas lös-

Ang. åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.
(Forts.)

ning, nämligen anskaffande av utsäde till skäligt och rimligt pris åt de fattiga jordbrukarna.

Dessutom vill jag säga, från jordbrukarsynpunkt sett, måste jag för min del erkänna, att det anslag, som det här är frågan om, gäller icke närmast de allra fattigaste jordbrukarna, som ha det svårast ställt i ekonomiskt avseende, utan det gäller mera dem, som äro någorlunda komna på fötterna och redan hava ett jordbruk, som de kunna visa för de resande premieringsmännen. Så allvarlig, som herr Hamilton och några andra ha velat se denna fråga, är den sålunda icke ur ren jordbrukarsynpunkt.

Slutligen vill jag erinra, då saken naturligtvis bör prövas även ur andra synpunkter, om den debatt, som fördes här i kammarerna för endast några dagar sedan, då det riktades starka anmärkningar mot det sätt, varpå staten nyligen lånat penningar. Men hurudana anmärkningar, som än gjordes, så stod man dock inför ett fullbordat faktum och förhållanden, som man icke kunnat råda bot på. För att över huvud taget kunna skaffa staten pengar i dessa bistra tider måste man finna sig i vilket pris och vilka provisioner som helst.

Under sådana förhållanden är det en så mycket mera allvarlig sak att före avgörandet noga pröva det förslag, som här föreligger från jordbruksutskottet. Hur gärna jag än skulle vilja biträda det, så ser jag nu icke någon annan möjlighet att gagna själfva saken än att biträda det av den näst föregående talaren gjorda yrkandet på återremiss. Jag ber sålunda, herr talman, att få ansluta mig till detta yrkande.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Det synes kanske underligt, att jag uppträder i en fråga som rör jordbruket, men jag har gjort det förnämligast av den anledningen, att man här talat om de statsfinansiella synpunkterna. Och en ärad talare på Stockholmsbanken har med enligt min mening mycken rätt pekat på vissa svagheter i själva vår budgetsbehandling. Men nu vill jag här fästa kammarkamraternas uppmärksamhet på ett betänkande, som i dag är utdelat på kammarledamöternas pulpeter, nämligen statsutskottets utlåtande nr 7. Om man där på sidan 22 stannar vid punkten 46, skall man finna, hurusom Kungl. Maj:t under motsvarande punkt 45 i statsverkspropositionens sjunde huvudtitel har äskat ett belopp av 150,000 kronor på 1916 års stat såsom understöd till Svenska Amerika—Mexikolinjen. Statsutskottet har hemställt, det riksdagen icke måtte bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning och detta av den anledning, att det på ifrågavarande anslag finnes så stora reservationer, att anslaget icke är behöfligt. Under den förutsättningen, som jag har anledning komma att inträffa, att riksdagen nästkommande lördag bifaller denna framställning, så borde det icke möta några statsfinansiella betänkligheter att i dag anslå 120,000 kronor på 1916 års stat åt det mindre jordbruket. Jag ber således att för min del i sakens nuvarande läge

få förena mig med dem, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

Ang. åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.

(Forts.)

Herr Ekerot: Herr talman! Det har här i kammaren blivit yttrat, att detta anslag huvudsakligen avser premiering d. v. s. belöning av redan utförda arbeten. Jag skall då be att få framhålla, att i denna anslagssumma ligger inneslutet något annat, nämligen sådana pengar, som användas för att understödja förbättringsarbeten inom jordbruket, de s. k. premielånen, vilka pläga utgå med över 50,000 kronor. Vidare finnes där inneslutet ett annat anslag nämligen till premiering av odlingsföretag, d. v. s. till uppmuntran av uppodling av jord och därigenom förökande av vår åkerjordsareal. Att herr Linders under sådana förhållanden kan säga, att detta icke har något att göra med sädessproduktionen, kan jag icke fatta, därför att i samma mån jordbruket förbättras och i samma mån ny mark lägges under plogen, i samma mån kommer också sädessodlingen att få sin del av utvecklingen och därigenom upphjälpas.

Herr E. A. Nilson i Örebro framhöll att det fanns en besparing på sjunde huvudtiteln, som fullt skulle täcka detta anslag av 120,000 kronor. Jag skall be att få peka på en annan sak. Jag tror icke, att alla huvudtitlar blivit behandlade med samma skärpa som denna, och jag skall be att få nämna ett exempel härpå från åttonde huvudtiteln. Där finns ett anslag på 42,000 kronor till folkmusikföreställningar och orkestermusikens höjande. Naturligtvis är det bra, om sådant kan uppmuntras, men om det skulle inställas något år, så är väl därmed ingen större skada skedd. Men när det gäller det mindre jordbruket och garantierna för det fortsatta arbetet för dess främjande, då gäller det att icke få alltför stora avbrott. Och jag ber att få framhålla, att det här gäller en sak som vi icke böra glömma bort; det gäller ett anslag som är överkomligt. Jag ber få erinra om att herr finansministern uttalade, att läget icke är sämre nu än det var för ett par månader sedan, åtminstone i vissa avseenden, och under sådana förhållanden tror jag icke, att vi, på grund av att det framdeles kan behöva göras besparingar, nu böra avskära möjligheten till arbete på det mindre jordbrukets förkovrande.

Jag ber fortfarande, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herr *Andersson* i Knäppinge.

Herr Hamilton: Herr talman! Denna debatt tyckes utveckla sig till en stor finansdebatt, men jag får säga, att vi ha väl ändå icke kommit så långt ned på den ekonomiska utförsbanan, att vi behöva se med alltför stora betänkligheter på ett belopp av 120,000 kronor, som för övrigt väl skulle kunna sparas på andra håll. Beloppet skall ju icke heller utgå under

Aug. åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.
(Forts.)

innevarande år, och vi få väl hoppas, att åtminstone den väsentligaste krisen är över 1916. Det gäller premieringarna år 1916 och pengar, som skulle utgå först då. Jag skall i så måtto gärna gå in på herr finansministerns förslag, att därest krisen fortfar 1916 och statsinkomsterna minskas alltför mycket, regeringen gör under 1916 vad regeringen gjort innevarande år, nämligen drager in på dessa anslag. Det förefaller mig riktigt att fatta indragningsbeslutet då och icke i detta ögonblick, utan nu uppföra på budgeten dessa 120,000 kronor. Nu kan möjligen herr finansministern svara mig, att han måste ha budgeten att gå ihop. Ja, men man räknar icke budgeten så snävt; beräkningen är ju en bokföringsfråga, och för en bokföringsfråga bör man väl icke beröva småbrukens premiering för 1916 nödvändiga medel.

Herr Palmstierna har föreslagit, att ärendet skall återremitteras till jordbruksutskottet, för att utskottet skall bli i tillfälle att framdeles under riksdagen taga i övervägande, huruvida dessa medel kunna utgå eller icke. Ja, herr Palmstierna, jag är rädd för att vi icke kunna bedöma den ekonomiska ställningen inom en månad eller två utan först längre fram, måhända först nästkommande år, och då förefaller det enligt min tanke vara bättre att regeringen då får besluta i saken på sätt jag angivit, än att saken skall avgöras under riksdagens lopp.

Jag borde kanske svara en del herrar, som under debatten riktat sig mot mig, men de ha icke så mycket riktat sig mot mig utan i stället fällt en synnerligen hård dom över det vackra arbete, som under de senare åren gjorts för vårt småbruk och dess höjande. Detta arbete har onekligen varit välsignelsebringande för vårt land och till gagn mer än mycket annat. Dessutom har det sagts, att det är så många som behöva bröd. Ja, mina herrar, är det så att svenska män och kvinnor behöva bröd, då skola vi icke heller spara på anslag för att tillfredsställa behovet härutinnan. Även för ett anslag härför skall jag utan tvekan giva min röst.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Tånga: Jag skall be att få återtaga mitt avslagsyrkande och instämma i herr Palmstiernas yrkande på återremiss.

Herr Palmstierna: Herr talman! Med anledning av herr Hamiltons anförande vill jag säga, att jag förstår icke, varför man skall lägga denna debatt på ett sådant sätt, att det här skulle gälla något för eller emot småbrukspolitiken. Vi veta väl, att i denna kammare har en *enhällig* och allmän stämning varit för att understödja småbrukarne, och jag tror icke, att någon röst plägat höjas emot denna understödsverksamhet. Men vi befinna oss i det exceptionella läget, att man över huvud taget får tillse, att besparingar göras på en mängd olika punk-

ter. Så t. ex. har den sociala lagstiftningen måst skjutas undan. Och mången i bekymmersamma omständigheter ser sin tro på omedelbar lättnad gäckad av världssituationen, som tvingar staten till indragningar.

Ang. utgåder
för höjande
av det mindre
jordbruket.

(Forts.)

Då vi befinna oss i en sådan situation, så tycker jag, att man icke bör mobilisera upp alla dessa skäl, som herr Hamilton anförde. De falla vid sidan av debatten. Det är icke alls så, att detta är en bokföringsfråga. Anej, det är ganska *reala* spörsmål det gäller.

Så säger herr Hamilton vidare, att om några månader kunna vi icke bättre bedöma saken än för närvarande. Det var väl högst egendomligt! Å ena sidan har det ena utskottet efter det andra då hunnit framlägga sina betänkanden, och efter vad man erfarit tycks uppfattningen inom statsutskottet vara den, att där skall man söka för framtiden åstadkomma en bättre överblick än vi haft hittills. Å andra sidan har man vid årets remissdebatt fått klart för sig, att regeringen senare under riksdagen kommer med en framställning, som giver en överblick över situationen. Då undras det, varför det icke är lämpligt att återremittera ärendet.

Så gjordes ett inkast av min ärade vän på Örebrobanken. Men jag vill ändå säga honom vad är *det* för princip i statsregleringsarbetet, när man här i plenum i kammaren skall kvitta anslag hit och anslag dit från huvudtitel till huvudtitel? Det kommer att bli ett sammelsurium vid statsregleringsarbetet, som riksdagen själv kommer att bli mycket otillfredsställd med. Låt oss i stället göra så som en fast och sund behandling av vår finanspolitik kräver, att de utskott, som kunna ha den samlade överblicken, ordna förhållandena under den förberedande behandlingen, meddela denna överblick till kamrarna, så att allt detta, med skäl för och emot, ligger på kamrarnes bord, när det slutliga avgörandet skall träffas. Med sådan reda i vårt statsregleringsarbete kommer man längst, och jag är övertygad om att man då även kommer längst beträffande detta anslag.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Öberg: Herr talman! Jag kan icke underlåta att uttala min synnerliga förvåning över att åtskilliga, som säga sig representera vårt jordbruk, här i dag ställt sig på Kungl. Maj:ts sida, i och för att det mindre jordbruket därigenom skulle gå miste om ett anslag på 120,000 kronor. Jag är också en av dem som kunna sägas representera jordbruket, men jag har kommit till en helt annan uppfattning. Min uppfattning är, att det mindre jordbruket har synnerligen stort behov av att få dessa 120,000 kronor, på det att detta jordbruk skall i fortsättningen kunna fullfölja sin stora uppgift och genom att erhålla understöd på olika sätt jämt och ständigt hava en nödig sporre, för att icke något avbrott skall uppstå.

Jag har därför för min del inom utskottet med gott hjärta

Ang. åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.
(Forts.)

kunnat biträda den hemställan, till vilken utskottet kommit, och jag tror, att om friherre Palmstierna, som nu också ställt sig på Kungl. Maj:ts sida, såge denna fråga icke så mycket ur statsregleringssynpunkt utan verkligen läte sig angeläget vara att se den ur verkligt praktisk jordbrukarsynpunkt, så skulle han komma till en helt annan uppfattning. Om han liksom vi många andra i jordbrukets tjänst ville ikläda sig jordbrukarens svettfyllda blus och gå med oss ut i det praktiska tunga jordbruksarbetet, så är jag viss om att när han därifrån återkomme, han skulle ha en helt annan syn på saken, som skulle gå i riktning mot vad utskottet här föreslagit. Och jag tror för övrigt, mina herrar, att de som bekänna sig till sparsamheten här inriktat sin sparsamhet på alldeles oriktigt håll. Vill man som sig bör spara, så bör man spara, där det sparas bör och icke börja göra det på områden, där man därmed gör mera skada än gagn.

Jag har som hastigast låtit mig angeläget vara att söka upp under åttonde huvudtiteln några anslagsposter, som jag hellre skulle vilja rekommendera till herrarnes sparsamhet än det anslag det nu är fråga om. Vi återfinna å åttonde huvudtiteln under rubriken populärvetenskapliga föreläsningar ett anslag på 92,000 kronor, som av Kungl. Maj:t äskas. Detta är väl i och för sig icke så synnerligen nödvändigt, att icke med det kunde få anstå till förmån för det anslag, som nu jordbruksutskottet ifrågasätter. Och vidare har jag funnit ett anslag på 42,000 kronor för tillgodoseende av musikkföreläsningar för allmänheten. Mina herrar! Jag tillåter mig fråga: vilket är viktigare och nödvändigare och mera av behovet påkallat att giva en nödvändig och väl förtjänt slant till den mindre jordbrukaren, som i det hårda arbetets tjänst står dag för dag och sliter och släpar för framalstrande av jordbrukets produkter, varav vi litet var skola leva, vilket är nödvändigare att giva detta än att giva ett anslag till dessa musikkföreläsningar? Jag håller absolut före, att skola vi nu som här så kraftigt från Kungl. Maj:ts och från annat håll ifrågasättes, iakttaga en nödvändig besparing och hushållning, så skola vi spara och hushålla med andra anslag, som icke äro så synnerligen viktiga och i stället tillgodose anslag, som äro behjärtansvärda och väl behöfliga. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hamilton: Blott ett ord till herr Palmstierna. Han förmanade oss att iakttaga sparsamhet, men jag hemställer till honom, om icke just på denna huvudtitel de allra största besparingarna gjorts. Där har indragits mer än på någon annan huvudtitel, och dessa indragningar hava ju över huvud taget drabbat just de mindre jordbrukarna. Jag tror sålunda, att utan att rubba den önskan man har att även från det hållet uppoffringar skola göras inför den nuvarande situationen, kan likväl detta lilla anslag beviljas.

Herr Bengtsson i Norup: Då herr Linders säger, att

de jordbrukare, vilkas småbruk bliva premierade, äro mindre i behov av hjälp än de andra småbrukarne, så är detta riktigt. Men det är ju icke meningen, att detta anslag skall vara något understöd för dem, som sköta sig sämst, utan det skall vara till uppmuntran, så att småbrukaren kan komma i så god ställning, att han kan tillgodose sin familj och möjligen avyttra något av sina produkter till den stora allmänheten.

*Ang. åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.
(Forts.)*

Det är riktigt som herr Palmstierna säger, att denna kammare alltid ställt sig välvillig till småbrukarna. Men då frågar man med undran: varför skall man intaga en annan ställning i dag? Är det verkligen skäl i att om man vill iakttaga sparsamhet, man skall låta detta gå ut över den kår, som kanske minst av alla tål en sådan avprutning. Det är ju givet, att för den, som sitter i sämre ekonomisk ställning, känns det mera, om man tager från honom den lilla hjälp han brukar få. Man borde i stället, såsom påpekats av flera föregående talare, söka spara där man ser, att anslagen utan skada kunna dragas in. Men skall denna sparsamhet gå ut över den svenska småbrukarklassen, då är det icke rätt. Jag kan icke vara med om det yttrande, som herr Öberg fällde, att man kunde spara på föreläsningar och bildningsanslag. Nej, vi behöva bildning för både småbrukarklassen och den stora allmänheten. Vi skola tillgodose småbrukarne, så att de kunna gå framåt både i vetande och praktiska ting och kunna sköta sina småbruk och bli vad man tänkt sig, att de skulle bli för vårt folk. Och det har ju särskilt under denna kris visat sig, att vårt lantbruk icke kan frambringa den brödsäd vi behöva. Skall man då mitt under dessa bekymmer för vår brödsädesfråga draga in ett anslag, som är till uppmuntran för vårt svenska jordbruk? Det är ju en mycket egenomlig politik. Och dessa omkastningar, att man ett år beviljar och ett annat år drager in anslag, förstå vi skola för dessa småbrukare kännas mycket mera, än om det gäller andra ändamål, som icke äro så beroende av dylika anslag.

Nu säger man, att det icke alls är meningen att vilja motarbeta det svenska småbruket i detta fall. Nej, men man kan dock icke förneka, att om det anslag, man här skall votera om, faller, så komma våra småbrukare att gå miste om 120,000 kronor.

På grund av dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr T a m m: Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma i det senaste anförandet av herr Palmstierna, men då herr Öberg här ifrågasatt, att en del personer skulle vara emot småbrukspremiering, så anser jag mig böra säga ett par ord. Det är här icke fråga om *för eller emot*, ty jag vågar påstå, att det finns ingen, bokstavligen ingen i denna kammare, som har något att invända emot anslag till småbrukspremiering, studieresor och odlingspremier. Men det är icke heller fråga om *sparsamhet eller icke sparsamhet*,

Ang. åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.

(Forts.)

utan det är helt enkelt fråga om att av statsfinansiella skäl försöka se till, om man icke kan få litet tid på sig, innan man fattar beslut i denna viktiga fråga. Det är det, herr Palmstiernas förslag avser.

Man skulle ju kunna säga, att det vore synnerligen oförmåligt, om vi här i denna kammare fattade beslut om återremiss, då första kammaren kanske fattat ett positivt beslut i ämnet. Nu är den farhågan i detta fall borta, därigenom att första kammaren alldeles nys utan votering beslutat återremittera ärendet till utskottet. Under sådana förhållanden har jag, herr talman, ytterligare skäl att instämma i herr Palmstiernas yrkande på återremiss.

Med herr Tamm förenade sig herr Zetterstrand.

Herr vice talmannen D. P e r s s o n: Herr talman! Det är visserligen sant, att första kammaren fattat beslut om ärendets återremitterande, men det är i alla fall icke avgörande för mig. Jag anser tvärt om, att andra kammaren bör fatta beslut i frågan det oaktat, och resultatet blir då endast, att första kammaren kommer att uppmanas att också fatta beslut.

Jag tycker, att herrarne fäst alltför litet avseende vid den upplysning, som lämnades av herr E. A. Nilson i Örebro, nämligen att statsutskottet i en punkt på sjunde huvudtiteln hemställt om en besparing på 150,000 kronor. Nu hyser jag, mina herrar, den uppfattningen, att om icke andra kammaren skyndar sig att lägga vantarna på dessa 150,000 kronor, d. v. s. 120,000 kronor av dessa 150,000 kronor, så kanske det kommer att tagas till något annat mindre viktigt ändamål.

Därför anser jag det mycket viktigt, att kammaren redan nu fattar beslut, ty i annat fall, och särskilt om riksdagen, såsom jag förmodar, fattar beslut i överensstämmelse med statsutskottets hemställan i oförmälda punkt av sjunde huvudtiteln, är jag övertygad om, att det blir någon annan fråga, i avseende på vilken man hänvisar till detta beslut och säger: där ha vi sparat 150,000 kronor. Och så går detta belopp sin väg. Jag tycker, att vi lantbrukare och alla andra här i kammaren, som äro intresserade för småbruket, skola passa på och skynda oss att taga emot den utsträckta handen, och jag skulle vilja säga: bättre en fågel i handen än tio i skogen. Jag vill icke lita på framtiden i detta fall utan anser det klokast, att vi nu genast fatta vårt beslut, och jag vidhåller således, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr O l a u s s o n: Då det kommit till min kännedom, att första kammaren beslutat återremittera ärendet, ber jag att få återtaga mitt förut gjorda yrkande och instämma i yrkandet om återremiss.

Herr A n d e r s s o n i Skivarp: Jag skall också för min del be att få instämma i yrkandet om återremiss.

Det är svårt att veta, hur första kammaren kommer att ställa sig, det vet icke herr vice talmannen och icke heller jag. Han talade om att man gjort besparingar på sjunde huvudtiteln. Men det kan jag nämna, att i utskottet var det icke någon menings-skiljaktighet mellan vare sig första eller andra kammarens ledamöter, utan de voro tämligen eniga om att göra denna besparing. Och då lär det nog vara så, att första kammaren står bakom sina samtliga utskottsledamöter i fråga om utskottsutlåtandet i detta fall, varför jag tror, att vi icke riskera, att man skall taga dessa 150,000 kronor. Jag är rädd för att, såsom ställningen nu är, är det bästa att vänta och se, hur det kan komma att gestalta sig framdeles.

Ang. åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.
(Forts.)

Jag instämmer i yrkandet om återremiss.

Herr Ekerot: Herr talman! Jag skall endast be att, innan frågan avgöres, få konstatera, att, så vitt jag kan finna, det icke är av intresse för frågans lösning eller för anslagets beviljande, som detta återremissyrkande har framkommit, utan det har kommit från dem, som hava fört en motsatt talan. Under sådana förhållanden kan jag icke anse, att det är riktigt, att andra kammaren, därför att första kammaren fattat sitt beslut, går åstad och fattar beslut om återremiss. Ty jag vill framhålla, att jordbruksutskottet visste väl, vad det gjorde, när det hemställde om bifall i den form, yrkandet fått. Någon eftertanke för utskottet behövs knappast, och jag undrar, om frågan skulle komma i gynnsammare läge, därför att den återremitteras; tvärt om.

Jag vill därför, herr talman, yrka på att detta ärende avgöres, och så får avgörandet bli hur det kan.

Häruti instämde herr *Johansson* i Brånalt.

Herr Linders: Herr talman, mina herrar! Jag ämnar icke följa den föregående talaren i hans sätt att bedöma andras bevekelsegrunder. Jag vill blott säga om mig själv, att till grund för mitt yrkande om återremiss ligger dock den öppnade möjligheten att, därest man får företaga frågan till avgörande vid ett senare tillfälle, man möjligen skall kunna utan vidare gå med på herr Ekerots förslag.

Herr Staaff: Herr talman! Jag får säga, att jag med en viss oro motser en sådan nyhet, som kammaren här möjligen tyckes vara benägen att slå in på. Det är fråga om en återremiss, som skulle göras icke för att erhålla någon ny utredning uti själva denna sak utan för att låta detta ärende vila i avvaktan på behandlingen av andra huvudtitlar och utgiftsärenden. Först när denna är gjord, skall man återkomma till detta ärende.

Det säger sig då självt, att vad som göres i denna sak kan komma att upprepas i den ena efter den andra omstridda frågan

Ang. åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.
(Forts.)

inom den ena huvudtiteln efter den andra. När det kommer att yrkas återremiss i det ena ärendet efter det andra på samma grund, som denna återremiss möjligen bliver vidtagen, då kan det bliva ganska svårt att säga nej till sådana yrkanden. Vart komma vi då? Jo, därhän, att emot slutet av riksdagen hava vi kvar alla de omstridda ärendena, i vilka redan stora och långa debatter förts, för att om dem föra ytterligare långa och stora debatter. Det kan jag för min del icke finna vara något lyckligt.

Jag vill icke för närvarande uttala mig om den tanke, herr Palmstierna är så ivrig för och framställt i en motion, ty det hör icke hit, men jag vill bestämt säga, att jag tror, att det är en ganska riskabel förberedelse för denna tanke, som man möjligen kunde komma in på genom bifall till återremissyrkandet i denna fråga.

Jag tror således, att det är bättre, att denna kammare nu avgör saken, och jag för min del hyser ingen tvekan om att yrka bifall till vad utskottet föreslagit.

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman, mina herrar! Gent emot den siste talaren vill jag säga, att detta kan ju bero på att största delen av kammarens ledamöter äro mycket intresserade av att denna fråga löses på det sätt, som utskottet föreslagit, men då, som vi ju alla veta, den ekonomiska ställningen är sådan, att man får vända slantarne mer än en gång, kan det hända, att, därest vi nu skola fatta beslut, det kan finnas de, som icke våga sig på att rösta för detta anslag.

Anledningen till att jag begärde ordet var egentligen den, att jag vill inlägga en protest mot det sätt, varpå herr Ekerot nu senast förde diskussionen. Det vågar jag påstå, att av dem, som yrka återremiss, äro många lika varma anhängare av småbruket som herr Ekerot. Jag tror, att det är bättre att låta sak vara sak och icke leda diskussionen in på avvägar.

Herr Palmstierna: Endast en kort replik till herr Staaff.

Man kan icke säga, att en återremiss, som icke är förknippad med begäran om utredning rörande själva saken, är en nyhet för kammaren. I återremissen ligger, att man vill hava ny utredning rörande det *väsentliga*, nämligen möjligheten för statskassan att bestrida anslaget.

Vidare vill jag även säga, att kammaren säkerligen har erfarenhet därav, att vid statsregleringens avslutande varje år hänger det vanligen med åtskilliga ärenden, somliga rörande till och med miljonbelopp, vilka beslutas i sammanhang med det slutliga fastställandet av statsregleringen. Jag skulle utan större svårighet kunna exemplifiera detta förhållande. Jag vill endast taga ett sådant exempel, som faller mig i minnet, nämligen rörande fonderingen av inkomster-na från malmfälten, ett ärende av högst betydande principiell räckvidd, som bordlades för att tagas upp i samband med den slutliga

statsregleringen. Således vill jag säga, att vi icke äro inne på nyheter av det avskräckande slag, som herr Staaff framhållit.

Och för övrigt, kunna vi låta bli att taga i betraktande, att den allmänna situationen i världen i själva verket framtvingar åtgärder, synpunkter, vilka man under normala förhållanden eljest icke tager hänsyn till? Detta har spelat in så många gånger under dessa månader, att jag icke tror, att man behöver hysa några farhågor, därest det även i detta fall skulle spela in. Men, som jag nämnde, någon nyhet av det slag, herr Staaff menar, kan jag näppeligen se, att det här föreligger.

Herr Ekerot: Det var med anledning av herr Hans Anderssons yttrande jag begärde ordet. Jag sade, att det icke varit intresse för frågans lösning, som framkallat återremissyrkandet, och detta ber jag än en gång att få understryka. Det kan icke vara av intresse för frågans lösning, som man gör det, men väl av betänksamhet, när det gäller statsreglering. Men denna synpunkt anser jag icke väga upp de skäl, som här föreligga för ett bifall till det föreliggande förslaget.

Herr Åkerlund: Då jag hyser den bestämda förhoppningen, att denna kammare i alla händelser kommer att bifalla detta förslag, vare sig frågan avgöres nu eller återremitteras, håller jag före, att det vore till mycket stort gagn för utskottet att hava frågan avgjord, ty då får man anledning att se till var man skall verkställa en besparing som behöves, för att det icke skall bli någon brist i budgeten. Att nu skjuta upp frågan till slutet och ändå bevilja anslaget är att ställa frågan mycket sämre.

Herr Bengtsson i Norup: Är det sant, som herr Andersson i Skivarp sade, att denna kammare säkerligen kommer att bevilja detta anslag, då förstår jag inte, varför man skall uppskjuta detta beviljande, ty skulle det verkligen vara så, att, då man räknar med summorna på det ena och andra kontot och konstaterar en brist, detta skulle utgöra hinder för att bevilja anslaget, anser jag, att det är klokast att bevilja det nu. Besparingen bör icke gå ut över våra småbrukare utan får göras på andra håll.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Thorsson: Jag tager mig friheten säga ett par ord med anledning av de många resonemang, som förts om att det nu ifrågavarande anslaget vid eventuell återremiss icke skulle komma att tilldelas småbruket, och att man därigenom skulle begå en alldeles särskild orättvisa gent emot småbrukarne.

Jag vill erinra om, att Kungl. Maj:t i andra huvudtitlar till följd av den trängsel om anslag, som föreligger i hela budgeten, föreslagit att fullständigt indraga anslag till arbetare och med dem jämställda, som skola ut och studera och förkovra sig i sina yrken. Det är således icke ensamt denna grupp, angående

Ang. åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.
(Forts.)

Ang. åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.
(Forts.)

vilken vi nu diskutera, som beröres av de ifrågasatta inskränkningarna. Och ehuru jag måste erkänna den stora vikt, som ligger i detta anslags beviljande, måste jag ändock säga mig, att anslaget är ju ett premieanslag, och att det icke utgår för sådant ändamål, att småbruket såsom sådant skulle därpå grunda sin hushållning. Följaktligen föreligga väl reella skäl för att man får lov att överväga, hur det egentligen kommer att taga sig ut i slutet.

Ur denna synpunkt tycker jag, att det icke alls är ur vägen att återremittera ärendet, och jag ber, herr talman, att få förena mig med dem, som yrkat återremiss.

Herr Staa ff: Såväl av vad herr Palmstierna sagt som av den sista ärade talarens anförande har jag fått mina farhågor i högsta grad bestyrkta. Jag kan icke förstå, annat än att dessa ärade talare måste konsekvent medgiva återremiss av anslag efter anslag. I sådant fall kommer riksdagsarbetet på slutet att bliva totalt omöjligt, ty då komma alla diskussioner angående förut omstridda anslag att upprepas, och jag kan aldrig tro, att detta blir till gagn för arbetet.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gavi herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till yrkandet om punktens återremitterande till utskottet för ny behandling; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammarén bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 39 av utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén beslutit återförvisa punkten till utskottet för ny behandling.

Omröstningen utföll med 78 ja, men 95 nej, vadan kammarén beslutit återförvisa punkten till utskottet för ny behandling.

Punkten 40.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. främjande
av bokföring
vid mindre
jordbruk.

Härpå föredrogs *punkten 41*, angående åtgärder för främjande av ordnad bokföring vid mindre jordbruk; och yttrade därvid:

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Såsom herrarna finna, har jag reserverat mig mot vissa delar av utskottets motivering. Min anmärkning gäller först och främst i viss mån början av motiveringen på sidan 56, där utskottet verkställer en slags kritik av de slutsatser, som motionären, herr Molin i Dombäcksmark, dragit av herr statsrådets yttrande beträffande bokföringen. Jag skall gärna medge, att motionären kanske något långt dragit ut konsekvenserna utav vad herr statsrådet yttrat, men i det stora hela har dock motionären — såvitt jag kan finna — rätt uti sitt påstående. Det förhåller sig nämligen så, att herr statsrådet vill, att bokföringen skall vid det mindre jordbruket drivas så, att man kan komma till samma klarhet i detaljerna som beträffande kontrollföreningarna, och därtill har herr statsrådet gjort ett bestämt uttalande såsom sin uppfattning, att man borde gå från A-typen till B-typen. Det är dessa konsekvenser, motionären här har utdragit, och jag tror, att han dragit dem tämligen riktigt, om han också — som sagt — gått något långt i det avseendet.

Ang. framjäm-
de av bokföring
vid mindre
jordbruk.

(Ports.)

Detta är ändå icke min huvudanmärkning mot motiveringen, utan denna gäller vad som står sedan på sid 57, — sålunda sista stycket i motiveringen — där utskottet nämligen säger: »Tvärt om synes härvid, att döma av departementschefens framställning, det vara att förvänta, att vid den blivande utredningen hänsyn kommer att vid bestämmande av viss bokföringstyp tagas så väl till de av departementschefen framhållna synpunkterna som även motionärens och andra förslag, i den mån de befinnas ändamålsenliga.» Alltså uttalar utskottet i sin motivering den förhoppningen, att vid en blivande utredning hänsyn skall tagas till motionärens framställning, men så säger utskottet på nästa rad: därför kan utskottet icke tillstyrka motionärens förslag. Det är denna inkonsekvens uti utskottets motivering, som jag för min del icke velat låta stå oanmärkt, då jag naturligtvis bär ett visst ansvar för den motivering, som jordbruksutskottet har. Jag har icke något yrkande att göra, men jag har endast velat anmäla, att jag tar avstånd från nu anmärkta delar av utskottets motivering.

Herr Tamm: Herr talman! Då riksdagen första gången hade att pröva den föreliggande frågan, det var år 1911: — den hade förut varit föremål för behandling inom olika hushållningssällskap — yttrade dåvarande jordbruksutskottet, då det tillstyrkte bifall till det av Kungl. Maj:t begärda anslag, bland annat: »Då nu beklagligt nog insikten om bokföringens betydelse ännu icke i vidare omfattning vunnit insteg hos de mindre jordbrukarne, föreligger givetvis uti ifrågavarande avseende ett obrutet fält för synnerligen gagnande arbete på vår modernärings höjande.» Ja, det fältet var synnerligen obrutet för fyra år sedan, — år 1911. Men har det uppfunnits något redskap, varmed man verkligen kunnat bryta det fältet, under de nu

Ang. främjan-
de av bokföring
vid mindre
jordbruk.
(Forts.)

gångna tre åren? Det är just detta, som jag vågar draga i tvivelsmål. När vederbörande departementschef påvisar resultatet under de hittills gångna tre åren, måste han meddela, att för år 1912 har i detta hänseende icke utbetalats mer än 975 kronor 10 öre och för år 1913 2,212 kronor 50 öre samt att för år 1914 begärts och beviljats 7,125 kronor. Drar man av procentvis för det sista året detsamma som föregående år, blir icke heller det årets summa synnerligen respektingivande. Då jag redan från början ställt mig mycket betänksam mot att detta vore rätta vägen att understödja den så viktiga bokföringen, skulle jag dristat mig att i detta klena resultat se en anledning till att yrka avslag, om icke *något* hade tillkommit. Men det anser jag, att det verkligen har gjorts uti vederbörande departementschefs yttrande. Han har nämligen redan i sitt förslag talat om behovet av en utredning i några av honom påvisade detaljer. En motionär har därefter utsträckt detta krav till en långt vidare gående utredning, och utskottet har slutligen — det är med glädje, som jag i motsats mot utskottets ordförande läst utskottets motivering — alldeles bestämt understrukit möjligheten av att denna utredning kommer att kunna taga hänsyn till även andra varken i propositionen eller i utskottsutlåtandet antydda synpunkter. Då så är förhållandet, är det för mig en glädje att med min röst biträda detta anslag under den bestämda förhoppningen, att den utredning, som igångsättes, icke bara måtte omfatta vissa typer av bokföringssystem, tabläer eller blanketter utan måtte taga frågan i hela dess vidd under omprövning, och söka, se till, var den verkliga orsaken ligger till att detta viktiga hjälpmedel för vår modernäring icke tagit så stora steg framåt, som man hyste förhoppning om, när detta anslag ursprungligen beviljades.

Jag skulle kanske icke behöva, då jag ställt mig på deras ståndpunkt, som uttalat önskvärdheten av en allsidig utredning, ens antydningssvis peka på några förhållanden, som jag tror därvidlag böra spela in, men jag tror mig böra göra det i två avseenden. Först vill jag då framställa den frågan: Kan icke möjligen orsaken till det hittillsvarande ringa resultatet vara den, att man begär av hushållningssällskapen över hela landet, att de här såsom i så många andra fall skola biträda med samma belopp som staten? Och böra fortfarande hushållningssällskapens medverkan i detta syfte krävas? Då man nu ser, att redan år 1911 ville såväl departementschefen som utskottet och riksdagen och även den nuvarande departementschefen med styrka stryka under den detalj av bokföringsarbetets resultat som ligger i, att man kan få hjälp vid deklarationers uppgörande, vill jag säga, att detta är åtminstone en sak, som helt och hållet ligger inom statens och icke hushållningssällskapens intressesfär. Och vidare. Av erfarenheterna från Malmöhus läns bokföringsbyrå — förresten kanske den enda verkligt rationellt skötta, som vi ha inom landet, ehuru icke där antalet bokslut för sista

bokföringsåret uppgått till mer än 40 — se vi, att förhållandena med styrka peka på nyttan och önskvärheten av statistiska räntekalkyler för jordbruket, utförda på basis av de i och för bokföringen inlämnade primäruppgifterna. Utmärkt bra och nyttigt och önskvärt! Men inte heller därvidlag bör man kräva av hushållningssällskapen, att de skola biträda. Nu har jag nog observerat, att utskottet tagit ståndpunkt till denna sak. Men jag anser den vara så viktig, att jag ej kunnat underlåta att här ytterligare understryka den.

*Ang. främjande av bokföring vid mindre jordbruk.
(Forts.)*

En annan synpunkt, som jag också tror bör iakttagas vid den kommande utredningen, har redan herr vice talmannen pekat på i anledning av den i ämnet väckta motionen, nämligen nödvändigheten av enkelhet uti bokföringen. Hur önskvärt det än kan vara, att för de här beräkningarna, som jag nyss talade om, möjligen få mera detaljerade uppgifter från de mindre och medelstora jordbruk, varom här är fråga, är det, enligt mitt förmenande åtminstone, absolut omöjligt att tänka sig, att man skulle kunna få ett något livligare deltagande på detta område, om man ställer ännu strängare krav i fråga om hur ingående dessa primäruppgifter från jordbruket böra vara. Jag tror, att herr jordbruksministern därvidlag gått något för långt i sina fordringar, då han redan nu begär typen B och sedan som framtidsmål ställer typen C av de olika bokföringssystem som varit ifrågasatta.

Jag har sålunda, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, men under förhoppning, att den utredning, som jag vågat antyda, måtte snarast komma till utförande.

Herr Linders: Herr talman! Jag har reserverat mig beträffande motiveringen i detta utlåtande, men i sak har jag ej något att invända mot vad utskottet här uttalat. Jag har reserverat mig därför, att det förefaller mig, som om utskottet inte riktigt läst ut statsrådets yttrande. Det framgår av referatet i betänkandet av statsrådets yttrande, att statsrådet bland annat sagt, att »det syntes önskvärt, att åtgärd vidtoges för att förmå jordbrukarna att övergå till att använda bokslut enligt typen B i stället för A», d. v. s. ett bokföringssystem med konto i stället för det enklare, och vidare har statsrådet sagt på ett annat ställe, att »endast en bokföring av typen B eller av ännu mer detaljerad typ kunde härvid göra tillfyllest». Det förefaller mig, som om dessa uttalanden äro av den art, att herr statsrådet alltför mycket binder den blivande utredningen vid denna åsikt, som han bildat sig i förväg, om att det vore lämpligast att förmå de jordbrukare, som nu ingå i dessa bokföringsföreningar, att lägga sin bokföring efter typen B. Och det är detta, som motionären har påvisat, icke vore lämpligt, och även utskottet delar ju motionärens betänkligheter härvidlag. Utskottet har egentligen bifallit motionärens yrkande i det första alternativ han framställer

Ang. främjande av bokföring vid mindre jordbruk. i sin motion, nämligen, att denna utredning bör bliva förutsättningslös.

(Forts.)

Jag har, som sagt, ingenting att erinra mot vad utskottet sagt, och godkänner departementschefen för sin del detta utskottets uttalande, har jag ej heller någon vidare erinran att göra häremot.

Herr Ekerot: Herr talman! Då jag icke antecknat mig som reservant i denna fråga, skall jag be att få framhålla, hur jag sett denna sak.

Jag skall då först be att få påpeka, att jag är fullt ense med statsrådet däruti; att vad som kallas för typen A är en bokföringstyp, som man egentligen icke behöver söka något som helst statsunderstöd för. Ty det är ju en mycket summarisk bokföring, som ej har någon mera allmängiltig betydelse.

Vad beträffar typen B, ha vi där en uppdelning i konton, och först med denna kontouppdelning kan man få fram några verkliga bokföringssynpunkter. Men jag har inte den uppfattningen, att statsrådet genom att framhålla typen B eller en ännu mera detaljerad, d. v. s. typen C, där man genomfört skiftesbokföringen, bundit sig för någon av dessa typer, utan att han därmed endast pekat på det förhållandet, att typen B är den minsta man kan fordra för att kunna tala om en ordnad bokföring, och däruti har statsrådet alldeles rätt.

Vidare skall jag, i anledning av att herr Molins förevarande motion blivit avstyrkt, be att få erinra om, att i herr Molins motion ligger det så många saker, som man absolut inte kan gå med på, att det inte kan bli tal om ett bifall till motionen — även om det måste erkännas, att däri finnes en hel del mycket goda tankar, om vilka utskottet också sagt, att man vid utredningen bör ta tillbörlig hänsyn till dem. Herr Molin har bland annat i sin motion ställt kontrollföreningarnas arbete i en sådan belysning, att man nästan skulle kunna anse, att de siffror, som här presterats, äro utan all betydelse, och han har vidare gått fram på den linjen, att man skulle försöka sammankoppla detta arbete med lokalundersökningarna i jordbruket för att på det sättet få fram siffror, som kunde användas för att belysa jordbrukets ekonomi o. s. v. Den förra framställningen måste jag protestera mot och vad beträffar det senare uppslaget anser jag det knappast möjligt att fullfölja.

Jag vill, som sagt, framhålla, att enligt utskottets uppfattning, utredningen har icke blivit bunden utan är förutsättningslös, men man har pekat på, att en summarisk bokföring är dock icke det mål vi sträva efter inom jordbruket.

Med vad jag nu sagt skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 42—59.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkterna 60 och 61.

Lades till handlingarna.

Punkterna 62—76.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar bifölles av kammaren.

Punkterna 77 och 78.

Lades till handlingarna.

Punkterna 79—82.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 83.

Lades till handlingarna.

Efter föredragning härpå av *punkten 84*, angående fattigvården i allmänhet, yttrade:

Ang. fattigvården i allmänhet.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! Med herr talmannens benägna tillstånd vill jag här yttra några ord angående den föreliggande punkten. Vad som i denna punkt hemställas innebär i viss mån en revision av de interskandinaviska förhållandena beträffande fattigvårdsväsendet, och när härav även beröres det anslag, som utgår till fattigvården i allmänhet tar jag mig friheten att vid detta tillfälle efterlysa fattigvårdskommitténs betänkande. Jag har visserligen uti berättelsen om vad som i rikets styrelse sig tilldragit sett ett meddelande, att nämnda kommittés betänkande skulle vara att förvänta i början av detta år, och det gläder mig, och jag har ingen anledning att tro annat, än att så även skall bli förhållandet, men jag tycker i alla fall, att fattigvårdsfrågans behandling i vårt land är av den art, att man nästan kan säga, att den utgör ett monument över, huru just sociala frågor och sociala reformkrav behandlas i vårt land. Vi skola komma ihåg, att riksdagen redan år 1899, således för sexton år sedan, skrev till Kungl. Maj:t och begärde en ytterst viktig förändring av fattigvårdsförordningens 1 § i tvenne avseenden; år 1901 begärdes en ytterst viktig förändring i ett tredje avseende och år 1905, således för tio år sedan, hemställde riksdagen om en revision av fattigvårdslagstiftningen i dess helhet. Således redan för sexton år sedan er-

Ang. fattig-
vården i all-
mänhet.
(Forts.)

kändes det, att vår fattigvårdslagstiftning var i behov av en revision, och detta är den naturligtvis i ännu högre grad i den dag, som nu är. År 1907 tillsattes den s. k. fattigvårdskommittén, vars betänkande man har anledning att tro skall utkomma nu i år. Kommittén har alltså hållit på med detta sitt arbete i åtta år, och jag förstår så ytterligt väl, att det varit ett synnerligt svårt uppdrag, som kommittén haft, och det kan icke heller falla mig in att i någon den ringaste mån klandra kommitténs ledamöter och allra minst dess ordförande, för att denna sak dröjt så länge. Men jag har dock icke kunnat uraktlåta att vid detta tillfälle bringa saken på tal och att här så att säga inför landet framdraga detta efter mitt sätt att se utomordentligt talande bevis för, huru fort det går, när man skall reformera här i vårt land, då man på detta sätt måste vänta i sexton år, innan det förslag kommer fram, som riksdagen begärt. Och även om förslaget, såsom vi nu hört lär skola ske, kommer fram i år, kanske det i alla fall dröjer flera år, innan frågan slutligen förelägges riksdagen. När herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, dit denna fråga hör, nu är här närvarande, vill jag hemställa till honom, att han ville vara vänlig att, när kommitténs förslag kommer in, påskynda den vidare behandlingen av detsamma, så långt som det är möjligt. Jag antager, att detta kommitténs förslag skall remitteras till olika myndigheter för deras hörande, och denna procedur brukar ju taga lång tid, och därför skulle jag vördsamt vilja hemställa, att vederbörande ville vara vänliga att göra allt, vad göras kan, för att påskynda den vidare utredning av ärendet, som behöves, så att ett förslag om möjligt kan komma in till nästkommande års riksdag. Det blir då sjutton år, sedan riksdagen först skrev i detta ämne, och det vore därför icke för mycket, om riksdagen nästa år finge se frukterna av den skrivelse, som riksdagen för så många år sedan avlät angående detta önskemål.

Jag har här intet annat yrkande att göra än på bifall till utskottets hemställan i den förevarande punkten, utan har här endast velat göra dessa uttalanden.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet friherre Beck-Friis: Jag vill endast meddela, att den stora fattigvårdskommitténs omfattande arbete nu framskridit så långt, att, såsom jag vill minnas, kommittén kommit in och begärt medel för tryckning av sitt betänkande. Man kan således säga, att själva arbetet är avslutat; om kommitténs förslag är slutjusterat känner jag icke, men att betänkandet nu i år blir färdigt och kommer att framläggas till fortsatt behandling, tror jag mig kunna säga.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 85—89.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 90.

Lades till handlingarna.

Punkterna 91—94.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Vid härefter punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 2, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning i vad angår jordbruksärendena, biföll kammaren vad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 9.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckta motioner om utförande av djupborrningar i Skåne och sydligaste delen av Halland.

*Ang. djup-
borrningar i
Skåne och
Halland.*

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet remitterade likalydande motioner, nämligen nr 9 i första kammaren av herr *Beckman* och nr 8 i andra kammaren av herr *Sommelius*, hade hemställts, att riksdagen ville besluta, att djupborrningar skulle utföras i Skåne och sydligaste delen av Halland i huvudsaklig överensstämmelse med ett i motionerna åberopat, av sakkunnige avgivet utlåtande, att för detta ändamål måtte anslås ett belopp av 500,000 kronor, därav för år 1916 150,000 kronor, samt att åt Sveriges geologiska undersökning måtte anförtrors ledningen av djupborrningsarbetena med rätt för denna institution att vidtaga de förändringar i den år 1913 förordade planen för arbetets utförande, som av förhållandena kunde påkallas.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *S o m m e l i u s*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då jag framfört den motion, som i föreliggande betänkande blivit av utskottet avvisad, ber jag att få yttra några ord. Jag anser mig nämligen icke böra, utan någon jämmer åtminstone underlåta att uttala mig i frågan.

Först och främst är det här tal om vad som jag velat vinna med dessa djupborrningar och vad som i allmänhet med desamma åsyftas. Därmed avses först och främst att försöka utforska, huruvida de nuvarande i nordvästra Skåne förefintliga kolbrytningsområdena och de där förefintliga stenkolsformationerna sträcka sig vidare omkring än inom det område, som nu upparbetas. Det torde

Ang. djup-
borrningar i
Skåne och
Halland.
(Forts.)

vara ganska visst, att de sträcka sig både söderut och norrut, och att således ur dessa kolförande områden ytterligare mycket mer stode att vinna, än vad som nu är fallet, och att en stor del av den stenkolsimport, som nu äger rum, skulle kunna undvikas, om man ville gå något vidsträcktare i sina undersökningar inom nordvästra Skåne och sydligaste delen av Halland.

Jag ber att få nämna, att det djup, på vilket dessa kolformationer ligga, utgör 100 å 130 meter, medan de kolförande formationerna i England ligga på ett långt större djup och sålunda icke ha förbindelse med de förstnämnda stenkolsflötserna.

Men för det andra har även motionen ett syfte, som just sammanhänger med de engelska stenkolsformationerna. Vi veta, att kolformationerna i England sträcka sig söderut till Holland, Belgien, Frankrike och Tyskland, och att kolbrytningen i England sker på ett djup av cirka 1,000 meter, medan man i Tyskland går ända ned till cirka 1,300 meter. Men huruvida de engelska stenkolsflötserna utkila sig, som det heter på det tekniska språket, längre åt öster under Nordsjön, därom vet man ingenting, och de borrhningar, som nu föreslås, ha till syfte att även utröna, huruvida dessa kolformationer gå under Nordsjön och fram under Öresund och sträcka sig under Skånes sedimentära jordlager. Detta har, som sagt, varit det andra syftet med den motion, jag väckt.

Det tredje syftet har varit att undersöka, huruvida kalialter vore till finnandes i provinsen Skåne. I detta avseende har jag redan tidigare, nämligen år 1913, då denna motion senast förelåg, uttalat, hurusom den tyske professorn v. Koenen, som lokaliserat djupborrningarna i Tyskland, t. o. m. uttalat sin undran över, att man här i landet icke vidtagit några åtgärder i syfte att undersöka, huruvida kalialter vore här till finnandes.

För det fjärde och sista har syftet med min motion varit att undersöka, i vad mån andra nyttiga ting vore till finnandes under jorden i Skåne. Förslag till djupborrningar i Skåne och sydligaste delen av Halland låg före i riksdagen redan år 1900 genom en motion, som då väcktes i första kammaren och där blev föremål för en ganska omsorgsfull och mycket välvillig behandling, långt välvilligare än den behandling, som sedermera kommit samma förslag till del. Emellertid ledde motionen i fråga endast till det resultat, att en skrivelse i ärendet avläts till Kungl. Maj:t. Men det förhöll sig då så, att de geologiska vetenskapsmännen visade sig ganska ointresserade för denna motion; sedermera ha förhållandena ändrats, och år 1913 inkom från åtta, eller, så vitt jag känner till, alla vetenskapsmän i vårt land på det geologiska området, en skrivelse till jordbruksutskottet, vilken skrivelse finnes återgiven i min motion och även i det utskottsberäkande, som nu föreligger till behandling. Det heter där: »Förslaget att genom statens försorg företaga systematiska djupborrningar i Skåne med närmast angränsande trakter erbjuder stort intresse såväl ur praktisk som vetenskaplig synpunkt. — — — Medan i vissa av våra södra grannländer, såsom Tyskland och Holland, från det allmännas sida

*Ang. djup-
borrningar i
Skåne och
Halland.
(Forts.)*

omfattande och dyrbara, av betydande praktiska resultat krönte djupborrningar blivit utförda, har svenska staten hittills ingenting åtgjort för att utforska de djupare delarna av Skånes sedimentära berggrund.». Det säges vidare: »Sannolikheten att genom denna borrning vinna uppslag till en ny gruvindustri minskas i alla händelser i hög grad därigenom, att möjligen befintliga fyndigheter av ett eller annat slag måste antagas belägna på minst 1,000 meters djup. Å andra sidan måste det dock betonas» — heter det i fortsättningen — »att just denna borrning framför alla andra erbjuder möjligheter till alldeles nya och oväntade fynd.» Nu är tydligt, att en djupare borrning icke avser sådana kolflötser, som man finner i nordvästra Skåne, utan just de kolflötser jämte kalisalster, som man möjligen skulle kunna förvänta hade utkilat sig från England åt öster. Om man då skall undersöka dessa senare kolflötser, skall man naturligtvis gå minst till 1,000 meters djup. Jag nämnde nyss, att man i Tyskland, Belgien och Holland går ned till cirka 1,300 meter, och här ha de sakkunniga föreslagit djupborrningar å t. o. m. 2,500 meters djup, varvid dock borrningarna på det större djupet väsentligen avse vetenskapliga syften.

Nu har man förra gången frågan här var före gjort den invändningen, att man kunde möjligen vänta med dessa djupborrningar i Sverige, till dess man finge klart besked om de djupborrningar, som verkställts i Danmark på en plats, som heter Gröndalseng utanför Köpenhamn; där har man kommit ned till ett djup av 830 å 850 meter. Om man emellertid skall verkställa djupborrningar av detta slag måste man gå så långt ned, att man skaffar sig full visshet; men om man stannar vid 8- å 900 meter, är man lika klok, när man slutar, som när man började, då man nämligen vet, att man på det djupet icke uppnår eventuellt förefintliga utkilningar av de engelska stenkolformationerna. Danska staten har endast delvis bidragit till kostnaderna för denna djupborrning, det mesta har bestritts av medel från Carlsbergsfonden, och man tycker nu, att när Danmark icke gjort mera, så behöver Sverige icke göra något för verkställande av djupare borraringsarbeten i nämnda syfte. Ja, det är ganska likt oss här i Sverige; vi tycka, att det är bra, om vi äro en hästlängd efter andra nationer, när det gäller ett sådant kulturarbete som detta, ett arbete, som under alla förhållanden skulle kunna nedföra vetenskapliga resultat, och dessutom möjligen skulle kunna vara till ytterst värdefull praktisk nytta.

De sakkunniga ha här föreslagit 5 borrningssystem, nämligen borrningar i sydvästra Skåne på minst 2,000 meter, i sydvästra Skåne på 1,000 meter, i Höganästrakten på 500 meter, i Ängelholmstrakten på likaledes 500 meter och i Halland på 200 meter. På detta sätt skulle man kunna få kännedom om, huruvida nordvästra Skånes stenkolfötser äro till finnandes i Halland samt i södra och sydvästra Skåne. De sakkunniga förorda på det varmaste, att dessa sistnämnda borrningar, som icke äro så djupa,

Ang. djup-
borrningar i
Skåne och
Holland.
(Forts.)

mätte omedelbart vidtagas; med de övriga skulle man kunna låta anstå. Jag har därför i mitt yrkande hemställt om ett anslag på 500,000 kronor för samtliga dessa borrhningar, i förhoppning om att därmed skulle kunna vinnas avsevärda resultat. Man kan naturligtvis icke vara absolut säker på, att ett verkligt gott ekonomiskt resultat vinnes, men under alla förhållanden vinnes ett vetenskapligt resultat, och helt säkert kan man påträffa andra formationer, vilkas värde nog torde uppgå till minst det belopp, som man lägger ned på dessa undersökningar.

Nu har emellertid utskottet avstyrkt den framställning, varom nu är fråga. Jag ber dock att få anföra, att när det gäller ett ekonomiskt företag sådant som detta, och när man för detsamma hemställer om ett anslag å 500,000 kronor, så kan det ju visserligen anses vara en stor summa, men om vi tänka på att vi ha en ludget, som slutar på 337 miljoner kronor, är det i sanning icke mycket som ifrågasättes för ett företag, som i sina verkningar kunde få en ofantlig betydelse för hela vårt lands framtida utveckling, och det måste väl anses var väl värt att göra denna uppoffring för ett sådant ändamål. Men denna hänsyn har utskottet icke velat taga till den här gjorda framställningen. Jag tillåter mig dock erinra om att hela budgeten upptager ju ytterst ringa anslag till ekonomiska och merkantila ändamål; det mesta går, som rättvist är, till försvaret, men en mycket stor del tages i anspråk för avlönande av ämbets- och tjänstemän och andra, och för allt detta, som ju också är nödvändigt, skjuter man andra intressen till sidan. Jag är övertygad om, att om man gjorde en förteckning över de merkantila anslag, som äro tillfinnandes i budgeten, skulle man se, att intresset för vår praktiska verksamhet är synnerligen utvecklat.

Jag kan vidare meddela, att år 1913 lämnade sakkunniga en uppgift å priset för djupborrningar, men att man, tack vare modernare borrhningsapparater nu kommit därhän, att dylika borrhningar kunna göras till en tredjedel billigare, än vad som då beräknades. Jag ber även att få nämna, att den borrhning, som ägt rum invid Köpenhamn och som här blivit omnämnd, är utförd på ett mycket opraktiskt sätt; man har där icke använt sig av moderna borrhningsapparater, som lämna kärnan fri för undersökningar, varför den danska borrhningen i stort sett icke har på långt när det värde, som man kunnat göra anspråk på.

Utskottets framställning innehåller här några synpunkter. Utskottet säger, att denna fråga har otvivelaktigt en mycket stor betydelse, och utskottet har därför tillåtit sig att höra en sakkunnig i ärendet för att erfara, om det visat sig några gynnsamma resultat av dylika djupborrningar, och denne person har därvid meddelat, att så icke varit fallet. Jag vill dock säga, mina herrar, att man icke kan på detta område komma till någon större visshet, förrän man gjort försök med djupborrningar i den ordning, som av sakkunnige föreslagits; detta är det enda sätt att utröna hithörande sak. Detta har även den sakkunnige, som utskottet hört, gjort gällande. Jag tror dock, att utskottet här kunnat få en sakkunnig som haft

ett varmare intresse för detta ärende än den man, som nu blivit tillfrågad. Denne har nog intresse för saken, men man har å andra sidan hos honom förmärkt en räddhåga, som gör, att hans uttalanden i allmänhet icke äro så exakta och så upplysande, som de borde vara.

Så har här vidare talats om den invid Köpenhamn verkställda borrhningen, och det har sagts, att den icke givit så goda resultat. Såsom jag förut nämnt, beror detta emellertid därpå, att man icke där gått ned tillräckligt djupt, utan slutat, när man kommit ned på ett djup av något över 800 meter, å vilket man borde vetat att fyndigheter icke vore till finnandes.

Under sådana förhållanden och med hänsyn till, att under nu rådande ekonomiska situation anvisande av så stort belopp som det, varom nu är fråga, skulle medföra avsevärda svårigheter för riksstaten, ber utskottet att få avstyra framställningen. Jag inser mycket väl, att utskottets uppfattning i detta hänseende är fullständigt riktig. Om jag icke hade reda på det, när jag gick hit, så fick jag veta det, då vi nyss under huvudtitelns behandling diskuterade frågan om ett anslag av 120,000 kronor till premiering av lantbruk, att om man ifrågasätter ett aldrig så litet belopp, så kan det icke föras igenom. Jag ber dock att få uttala som min åsikt, att jag hyser den övertygelsen, att man icke bör i oändlighet vänta med anordnandet av sådana företag, som förr eller senare måste utföras, och som förr eller senare komma att medföra avsevärda resultat, eller i varje fall resultat, fullt värda de uppoffringar, som ifrågasätts. Utskottet säger, att det för sin del är övertygat om, att Kungl. Maj:t tar frågan om hand. Ja, herr Eriksson i Grängesberg, som nyss hade ordet i en annan fråga, anförde, att här ser man, hur fort det går att reformera i detta land. I 16 år hade man hållit på med frågan om reformering av fattigvården, upplyste han. Jag vill säga, att det går ännu trögare att genomföra nya principer på andra områden och särskilt om dessa inrikta sig på näringslivets befrämjande. Då tar det ofta mer än 16 år. Det är nu 15 år sedan denna fråga först var uppe i riksdagen.

Efter mitt anförande torde detta ärende komma att belysas ur ekonomisk och merkantil synpunkt av en annan talare. Jag är icke övertygad om att Kungl. Maj:t framdeles kommer att framföra frågan, ty Kungl. Maj:t kan icke åstadkomma någon vidare utredning i saken, än som redan blivit framförd. Det gives icke mer än ett sätt att komma till visshet i detta spörsmål, och det är genom djupborrningar. Det är möjligt, att Kungl. Maj:t en gång kan finna, att ett anslag på 5-, 6-, 700.000 kronor till djupborrning kan vara nödvändigt för vårt land, och att staten bör göra en dylik uppoffring.

Herr talman! Jag vet mycket väl, att det icke tjänar någonting till att göra något yrkande här, men jag vill dock, då jag nu hållit ett litet anförande i frågan för att betona innebörden av densamma eller rättare sagt för att driva agitation, tills den återkommer, be att få yrka bifall till motionen i fråga.

*Ang. djupborrningar i Skåne och Halland.
(Forts.)*

Ang. djup-
börningar i
Skåne och
Halland.
(Forts.)

Härpå anförde:

Herr Hamilton: Herr talman! Jag befinner mig i den lyckliga ställningen att icke behöva länge upptaga kammarens tid. Om än så starka skäl förebragts för det förslag, som motionären har lagt på kammarens bord, kan det dock icke komma ifråga att under denna kritiska tid anslå ett belopp av $\frac{1}{2}$ miljon kronor för ett företag, som utan saknad kan uppskjutas något år. Jag tycker för min del, att motionärerna under denna kristid borde vara synnerligen belåtna med den välvilliga motiveringen i jordbruksutskottets utlåtande, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till det samma.

Herr Lithander: Herr talman! Utskottet har i sitt avslagsyrkande anført, att det sökt utröna, huruvida några särskilda förhållanden inträffat, genom vilka denna otvivelaktigt mycket betydelsefulla fråga kunde sägas hava kommit i ett förändrat läge. Jag kan icke neka till att jag för min del anser, att sådana omständigheter ha kommit till, så till vida att det världskrig, som nu rasar där ute, har pekat på bland annat två saker. Det har pekat på betydelsen av oberoende i avseende på livsmedel, alltså att vi behöva främja allt, som rör jordbruket, men det har även pekat på den stora betydelsen av att vara oberoende i avseende å bränslefrågan. Här syftar denna motion — den syftade förra gången och den syftar nu — till att om möjligt göra oss fria i sistnämnda avseende.

Hur mycket det gäller att frigöra oss ifrån, framgår av ett påpekande av stenkolsimporten 1912. Den var då nära 4,300,000 tons. Påföljande år var den 4,800,000 tons och 1914 utgjorde den 4,600,000 tons. Värdet av den var första året 77 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. När vi nu veta, att kvantiteten är ökad och att priserna äro avsevärt ökade, så förstå vi, vilka summor vi ärligen här i landet skatta till utlandet för bränsleämnen.

Här söker denna motion att finna en väg, genom vilken vi möjligen skulle kunna frigöra oss i någon mån från detta beroende. Jag har från en framstående industriidkare fått ett uttalande i denna fråga, som är av så stort intresse — det är helt kort — att jag anser mig böra framföra det till kammaren. Han säger på tal om denna motion följande:

»Den föreliggande motionen avser undersökningar, som enligt sakkunnigas utlåtande kunna påvisa tillvaron av 1:o) nu kända skånska stenkolsformationers utsträckning även på andra och större områden än de nu kända, 2:o) eventuellt andra och större kolförekomster tillhörande den verkliga kolformationen», — alltså de, som motsvara kolformationerna i England — »3:o) saltbildningar och andra mineral av stort användningsvärde, varjämte en fullständigare kännedom om den sydsvenska berggrunden än den nuvarande alltid erhålles. Det är visserligen omöjligt att i förväg garantera, att värdefulla materialier ge-

Ang. djup-
borrningar i
Skåne och
Halland.
(Forts.)

nom undersökningarna komma att påträffas, men så länge omöjligheten ej är bevisad, kvarstår alltid möjligheten, och det är den det är vår nationella skyldighet att utforska. Den nu inträdda situationen torde bättre än allt annat hava klarlagt det absoluta beroende vi nu leva under i avseende på stenkol och gödningsämnen, att icke tala om annat, och med kraft framhåvas nödvändigheten av att allt göres för att så vitt möjligt detta beroende av utlandet måtte minskas. Bränslefrågan torde just nu vara den absolut viktigaste, och aldrig torde väl mer än nu hava framträtt önskvärdheten av att bl. a. landets vattenkraft varit mera tagen i tjänst än tack vare hittills rådande vattenfallspolitik är fallet. De försummade möjligheterna i detta avseende under de gångna åren få nu bära skulden till att vårt kolbehov ännu är så stort och därmed, om det icke kan täckas, till en stor del av de ödesdigra följderna. Då nu faktiskt stenkol finnas i landet och den möjligheten icke är utesluten, att en undersökning kan påvisa flera förekomster därav, gäller det tydligen att icke skjuta åt sidan denna möjlighet och därmed lägga den till det övriga försummade. Man har alltid velat påstå, att de svenska kolen icke skulle duga. Annat lär dock erfarenheten både från 1912 års engelska gruvarbetarestrejk och nu. Efterfrågan på svenska kol har faktiskt varit så stor, att därest gruvorna haft en tio gånger större brytning de nu med lätthet skulle kunna placeras, och ett faktum är, att hela denna produktion under innevarande år redan placerats och detta för de mest olika ändamål, såsom järnvägar, ångbåtar, fabriker, järnverk, elektricitetsverk, hushåll etc., och det har därvid visat sig, att, när vederbörande vilja, kolen mycket väl låta sig användas. Då sålunda kolen kunde användas, gäller det tydligen dels att under alla förhållanden främja den nuvarande svenska stenkolsindustriens utveckling till största omfattning, dels att uppsöka och utnyttja de andra möjligheter i fråga om stenkolsförekomster, som kunna föreligga. Det första kan staten göra såväl genom att själv vid egna kolköp gynna den svenska stenkolsindustrien framför den utländska som ock genom införandet av för de svenska stenkolen väl lämpade billiga frakttaxor och ett dylikt tillfälle torde finnas vid det nu pågående utarbetandet av nya frakttaxor i allmänhet. Det senare — uppsökandet av nya fyndigheter — avser just bland annat den nu föreliggande motionen.» Vidare påvisas vilken påtaglig besparing det är att använda de svenska kolen. Därefter framhålls: »I jämförelse med den nationalbesparing, som kan göras genom ett kraftigare utnyttjande av de svenska koltillgångarna torde den nu föreslagna utgiften av 500,000 kronor för att undersöka möjligheterna av ökade koltillgångar verka relativt ringa och väl motiverad.» Den utgår ju för övrigt icke på en gång utan med 150,000 kronor första gången år 1916. Så säger han: »Önska vi kunna fortsätta på den väg, som redan länge beträffs, att införa sociala förbättringar av allehanda slag, så

Ang. djup-
borrningar i
Skåne och
Halland.
(Forts.)

måste vi ock se till att både genom eget arbete skapa större tillgångar och spara utgifter till utlandet. Vårt läge just nu manar mer än annars till ett: att handla.» Vidare har han erinrat i detta uttalande om i vilken stor utsträckning de svenska stenkolen kommit till användning under den nu pågående krisen även där man eljest icke gynnar de inländska, men nu har nödläget blivit sådant, att de kommit till sin fulla rätt. Han yttar till slut: »Säkert är i varje fall, att vi räddat mer än en fabrik från att stanna tack vare de svenska kolen, och lika säkert är, att det är med blödande hjärta vi måste svara nej till åtskilliga förfrågningar.»

Nu förefinnes en väg att söka lösa denna fråga genom att bifalla föreliggande motion, ty det är först genom djupborrningar, som vi kunna konstatera, huruvida ytterligare fyndigheter förekomma eller ej.

Herr Hamilton yttrade, att vi icke i denna kritiska tid ha tillfälle eller böra göra dessa saker. Jag är icke av alldeles samma mening. Jag anser, att just under denna kritiska tid ha vi skyldighet att söka se till vad vi kunna göra för att göra oss oberoende i det ena eller andra avseendet. Nu är det nog det ledsamma förhållandet, att vi försuttit fatalierna. Vi skulle långt före dessa kritiska tider vidtagit åtgärder i saken. Men jag inser icke, att det finnes något skäl att ytterligare framflytta utförandet härav. Jag vill erinra om att det var år 1900, som frågan första gången kom upp. Då fingo vi en riksdagskrivelse; till grund för den låg ett utlåtande av statsutskottet, undertecknat av Christian Lundeberg. Man begärde där att få gå från tankar till handling i denna fråga. Vi räkna nu år 1915 och ha icke i likhet med det nyss omtalade fallet kunnat påvisa ett färdigt förslag, som man har att emotse. Ännu vilas denna fråga i vida fältet, och jag undrar, om riksdagen gör klokt i att även denna gång avslå motionen. För min del är jag av den mening, att detta är ett av de förslag, som borde bifallas, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Ekerot: Herr talman! Då denna fråga behandlades i utskottet, var jag ganska tveksam, huru jag skulle ställa mig till densamma. Det är alldeles riktigt, att denna fråga kan bli en mycket stor fråga för vårt land, ty man har icke riktigt klart för sig, vilka möjligheter som kunna finnas i det sydliga Sverige i detta hänseende, men det var uteslutande det ekonomiska läget, som gjorde, att jag icke fann det vara någon som helst utsikt i utskottet att få utlåtandet att gå i gynnsam riktning.

Jag skall vid detta tillfälle passa på att framhålla, att man borde kanske icke i sakens intresse taga hela frågan på en gång, ty en sådan summa som $\frac{1}{2}$ miljon kronor skrämmar ganska mycket, allra helst som det icke är möjligt att säga, huruvida det blir ett positivt resultat eller ej. Dessa borrningar ha en tvåfal-

dig uppgift, dels att lämna vetenskapliga resultat och dels att lämna möjlighet att påvisa de saker, som kunna bli föremål för bearbetning och spela någon roll i ekonomiskt hänseende.

I utskottet var en sakkunnig på området uppe och lämnade upplysningar. Han framhöll därvid, att frågan icke hade kommit i något annat läge än den befann sig förra gången, men han påpekade också en annan sak. Han framhöll nämligen, att den nu avslutade borringen i Danmark hade nått till ett sådant geologiskt djup, att botten på borrhålet låge över ytan på det område, som här kallas Kullamölla i mellersta delen av södra Skåne. Han trodde därför, att en borring där skulle giva ganska goda resultat för billigt pris, ty sådana värdefulla ämnen som kol och annat torde där icke ligga på så stort djup. Däremot yttrade han beträffande det stora borrhålet i närheten av Malmötrakten, att man fick borra djupt för att komma till de lager, som man sökte efter. Han framhöll också, att för borringen vid Kullamölla skulle krävas c:a 60,000 kronor, men å andra sidan att, om den göres av en för saken intresserad industri, borringen skulle kunna åstadkommas mycket billigare, än om man samtidigt skulle taga hänsyn till de vetenskapliga rön, som man här förutsätter om staten skall bekosta en sådan borring. Jag vill vid detta tillfälle framhålla att jag tror, att det icke skulle möta oöverstigliga svårigheter att på privat väg gripa sig an med en borring just i denna trakt och att det skulle gå lättare att få riksdagen att bevilja ett mindre belopp för ändamålet. En början skulle kunna göras och isen brytas men då ett yrkande i den riktningen icke nu kan göras så vill jag för de ärade motionärerna framhålla betydelsen av, att de ett kommande år lägga saken så, att vi icke taga hela denna fråga till behandling utan endast en särskild och mindre del av densamma. Måhända skulle riksdagen sedermera bliva villig att lämna sitt biträde till fortsatta borringar inom andra områden, som man har anledning förmoda skulle kunna giva något av värde. Jag har velat framhålla detta och hoppas, att frågan, om den tages på detta sätt, skall få sin slutliga lösning. Jag är ense både med herr Sommelius och herr Lithander om, att denna fråga vilat för länge och att den *bör lösas*, ty att vi endast *tala* om dessa möjligheter för oss icke närmare frågans lösning. Vi behöva gripa oss an med den och se till, huru det verkligen förhåller sig. Men just i denna kristid, då andra kammaren visat sig vilja tillämpa en ytterligt gående sparsamhet, är det icke tänkbart, att den skulle vilja bevilja ett så stort belopp som detta för ifrågavarande sak, och därför måste jag yrka bifall till utskottets hemställan, men på samma gång har jag velat framhålla, att här visserligen behöver göras något, men att frågan kanske bör tagas på ett något annat sätt än hittills.

Ang. djup-
borringar i
Skåne och
Halland.
(Forts.)

Herr Lithander: Herr talman! Det glädde mig höra den uppfattning herr Ekerot uttalade mot slutet av sitt anfö-

Ang. djup-
borrningar i
Skåne och
Halland.
(Forts.)

rande, vittnande om, att han insåge vikten av, att denna fråga bleve löst. Emellertid ansåg han, att något nu icke borde göras på grund av den rådande kristiden, men förra gången, då frågan förelåg, var det icke någon kristid, och detta oaktat vann ledsamt nog saken icke något understöd av våra representanter från de sydligare länen.

Jag begärde emellertid ordet för att fästa herr Ekerots uppmärksamhet på, att detta är icke endast en industrifråga. Det är icke enbart bränsle vi vilja ha upp ur den skånska jorden utan i mycket avsevärd grad just sådana ämnen, som för jordbruket äro nyttiga, såsom kalisalter och annat. Det är sålunda icke ett särintresse för den skånska industrien, utan det är i mycket hög grad ett allmänt intresse, det här är fråga om, och jag vill göra gällande, att det är icke enbart ett Skåneintresse, utan i synnerligen stor grad ett intresse för hela landet, att vi söka göra oss oberoende av utlandet med hänsyn till bränsle och ämnen, som hava betydelse för jordbruket. Det är för att vinna visshet om vad som i detta fall kan finnas i vår sydländska landsända, som denna fråga kommit upp. De utgifter, som vi ifrågasätta, röra sig om ett belopp på 150,000 kronor i första taget, och det är så litet i förhållande till frakter, ökade kostnader och annat, som vi, utan att vi bliva tillfrågade därom, få finna oss i. Om man tänker sig detta som en angelägenhet för landet i dess helhet, behöver man icke ställa sig tvekande inför denna utgift.

Jag vidhåller, herr talman, mitt förut gjorda yrkande.

Herr Sommelius: Herr talman! Jag skall endast ett par ögonblick taga kammarens tid ytterligare i anspråk. Jag hade icke tänkt att bemöta, vad herr Ekerot yttrat i avseende på beloppets storlek, men jag har dock velat uttala, att det ju alltid är glädjande, när någon omvänder och bättrar sig, och detta har jag nu haft tillfälle att konstatera i avseende på herr Ekerot, och jag hoppas, att han måtte bliva ännu bättre när frågan nästa gång behandlas inom jordbruksutskottet.

Men det var något annat, som jag nu särskilt ville omnämna. Herr Ekerot sade, att hela den sydsvenska industrien borde ena sig om att verkställa jordborrningar. Jag kan försäkra herrarne, att det är alldeles omöjligt att få fram ett så starkt intresse för denna sak, att man skulle vara villig att ikläda sig uppoffringar, som till mycket stor del skulle innebära förvärvande av vetenskapliga erfarenheter. Nu tror jag visserligen, att denna fråga skulle ställa sig annorlunda, om vi här i detta land icke demonstrerat vår näringsfientlighet så kraftigt, att vi möjligen är den enda stat i Europa, som saknar ett handelsdepartement. Hade vi haft ett sådant, är jag övertygad om, att detta skulle satt in hela sin kraft för att genomdriva en för näringarna så viktig fråga som denna. Jag tror till och med,

att det skulle försökt sin övertalningsförmåga på utskottet, som ju har en trasa med i denna byk, som herr Lithander nyss antyde, då han framhöll, att man möjligen skulle kunna finna även kalisalter, som särskilt på senare år varit föremål för ett ovanligt fördyrande, och som för jordbruket har så stor betydelse.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande att framställa än om bifall till min motion.

Herr Ekerot: Herr talman! Jag skall endast be att få framhålla för herrar Sommeliuss och Lithander, att jag icke satt i fråga, att industrien skulle åstadkomma $\frac{1}{2}$ miljon kronor för att utföra detta borrhningsarbete, utan jag påpekade, att det finnes områden, där man har de största förhoppningar att kunna vinna de fyndigheter, man talar om, och att en vetenskaplig borrhning där skulle kräva 60,000 kronor, medan om borrhningen utfördes på det enklare sätt som kan ske, om man endast söker efter dessa ämnen, den kan utföras vida billigare. Det var detta mindre belopp, som jag ansåg att den skånska industrien möjligen skulle kunna åstadkomma, märk väl, i sakens intresse. Det är detta jag velat göra gällande, och därmed tror jag mig ha rättat den missuppfattning, som funnits beträffande mitt förra anförande.

Jag vill vidare säga, att jag aldrig haft annan uppfattning än att detta är en viktig och stor fråga, men vad som gör att den är svårlost nu är den ekonomiska kristid, varunder vi leva.

Herr Hamilton: Herr talman! Jag vill blott hemställa, om det kan vara lämpligt att här i sak debattera denna fråga. Vi erkänna ju alla, att detta spörsmål är behjärtansvärt och att det vore mycket lyckligt för hela vårt land, om fyndigheter kunde påträffas, innehållande stenkolk, kalisalter och annat under jorden. Men det kan väl ingen ifrågasätta, att då vi nödgas draga in det ena anslaget efter det andra av största betydelse för hela vårt land och våra näringar, vi då i år skulle bevilja medel för sådana företag, som mycket väl kunna uppskjutas.

Det framhölls, att frågan vilat i regeringens hand ett tiotal år, och då vill jag hemställa, om den icke kunde vila ännu ett år. Jag anser, att vi böra taga utskottets förslag och nu avsluta debatten.

Herr Palmstierna instämde häruti.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å dels bifall till utskottets hemställan, dels ock avslag å berörda hemställan samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Slutligen föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser rörande för-

Ang. djup-
borrningar i
Skåne och
Halland.
(Forts.)

säljning av kronodomäner; och biföll kammaren därvid vad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 11.

Interpellation.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr Lindhagen, som yttrade: Herr talman! Den nuvarande världskrisen har tydligare än någonsin ådagalagt de utrikespolitiska ledningarnas ofullkomlighet. Man förstår, att desamma i stort sett icke äro de rätta målsmännen för en förnuftig utrikespolitik samt att deras sekretess i arbetet ofta är olycksbringande. Det gäller sålunda att bereda folken själva ett avgörande inflytande även i de mellanfolkliga förhandlingarna samt att bekämpa de ljusskygga förhävandena.

Vidare ha de skandinaviska folken fått en påtaglig känning av sin samhörighet med den övriga världen. De böra hava kommit till insikt om sin förpliktelse att göra även sin stämma hörd vid den slutliga uppgörelsen samt att omsorgsfullt bereda sig därtill. Den skandinaviska opinionen är ingalunda någon föraktlig faktor att räkna med, därest den med tillförsikt giver sig till känna. Detta är åtminstone en allmän uppfattning utomlands, och mången, som kommit till oss just nu för att lära känna stämningen i landet, förvånar sig över det otillräckliga intresse för rättstankarna, som döljer sig under det officiella Sveriges program, uttryckt uteslutande i den negativa lösen: neutralitet och tystnad inför det, som nu tilldrager sig.

Härmed vill jag icke hava sagt, att vår regering underlåtit att aktivt göra något. För att hävda sina befogade neutralitetssträvanden har den blivit tvungen att i förening med de danska och norska regeringarna vid mer än ett tillfälle inlägga protester mot krigförande maktens uppenbara kränkningar av vår rätt till neutral sjöfart, vilka kränkningar synas under inflytande av de förtvivlade omständigheterna förirrat sig ända till beklagliga våldshandlingar mot svenska medborgare, stadda i lovliga ärenden. Ett annat initiativ, värt erkännande, är det möte mellan de nordiska rikenas konungar och utrikesministrar, som ägde rum den 18 och 19 december 1914 i Malmö och ledde till enig överenskommelse om gemensamt arbete nu och framdeles genom representanter för regeringarna till skydd för gemensamma intressen.

Men vi sakna å andra sidan uttryck för den bestämda föresatsen från de nordiska regeringarnas sida att till det yttersta förbereda och begagna tillfället att vid den kommande slutuppgörelsen låta en målmedveten nordisk opinion lägga även sitt ord i vågskålen för en bestående mellanfolklig rättsordning. Det må vara någorlunda förklarligt, om regeringarna enligt gammal internationell begreppsförvirring hitintills ansett sig förhindrade att på något sätt frimodigt erinra om sådana hinder därför, som

åsidosättande av nationaliteternas rätt innebär, och varpå förhållandena i Finland, Nord-Schleswig och Polen för närvarande utgöra de oss närmast liggande exemplen. Denna sak måste dock en gång komma upp även i den officiella diskussionen. Därutöver gives det emellertid en myckenhet andra förhållanden, som i den mellanfolkliga rättsordningens intresse böra vinna en betryggande lösning. I detta avseende känner man ej, om de nordiska regeringarna umgås ens med några som helst avsikter.

Uppenbart synes i varje fall vara, att åtminstone den svenska regeringen är föga sinnad att i dessa viktiga avgöranden inlåta sig i samarbete med det svenska folket och dess representation. Ett eventuellt tillkallande även vid denna riksdag av ett hemligt utskott skulle i detta avseende vara en särdeles otillräcklig och i det hela betydelselös ansats. Särskilt har det väckt uppmärksamhet, att norska stortinget, och som det sägs även danska riksdagen, fått närmare meddelanden om innehållet av förhandlingarna i Malmö, under det att den svenska riksdagen ej meddelats annan underrättelse därom än som framgår av de föga upplysande talesätten i de korta kommunkéer, som utgavos före och efter mötet.

På grund av vad sålunda anförts utbeder jag mig kammarens tillstånd att få till herr utrikesministern framställa följande spörsmål:

1:o) Kan riksdagen emotse närmare meddelanden om innehållet i de förhandlingar mellan representanter för de nordiska rikernas regeringar, som ägde rum den 18 och 19 december 1914 i Malmö?

2:o) Har regeringen — eventuellt de nordiska rikernas regeringar — för avsikt att förbereda ett målmedvetet framträdande från svensk, eventuellt skandinavisk sida för att i sammanhang med slutuppgörelsen i världskrisen hävda vårt och allas intresse av en förnuftig rättsordning inom världssamhället och, i händelse så är förhållandet, kan det emotses, att regeringen härvid ämnar samarbeta med folkrepresentationen?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 12.

Herr *Stenudd* avlämnade en motion, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 19, angående avsättande till nationalpark av ett område norr om Torne träsk i Norrbottens län.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 198, blev på begäran bordlagd.

§ 13.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om befogenhet för kyrkostämman att fastställa tid för sådan stämmas hållande; och

nr 5, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utsträckt kommunal skattskyldighet för kronoparker och andra statsdomäner;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 4, angående regleringen av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till lantförsvarsdepartementet;

nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet; och

nr 11, i anledning av kamrarnas återremiss av punkt 16 (avlöningar till civila ledamöter i krigsrätterna m. fl.) i statsutskottets utlåtande nr 2 angående regleringen av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel;

bankoutskottets memorial, nr 9, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 2:o) av utskottets utlåtande nr 7, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 3, i vad densamma innefattar förslag om beviljande av årliga understöd åt vissa personer, dels ock en i ämnet väckt motion;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående skyldighet för tillverkare av frukt- och bärsaft m. m. att å varans etikett och omslag angiva tillverkarens namn och varans ingredienser;

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av herrar Henriksons och Elissons motion, nr 91, samt herr Molins i Dombäcksmark m. fl. motion, nr 169, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rätt till en fri resa till och från hemorten för till tjänstgöring inkallade värnpliktige och landstormsmän; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående minskning i kostnaderna för expeditiönsresan vid lagfart å fång till fast egendom.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Andersson* i Resebo under 13 dagar fr. o. m den 26 febr.,

» *Eronn* » 6 » » » 25 »

» *Gabrielsson* » 4 » » » 25 »

herr von Hofsten	under 3 dagar fr.o.m. den 25 febr.	
» <i>Linders</i>	» 6 » » » 27 »	
» <i>Andersson</i> i Gävle	» 6 » » » 25 »	
» <i>Andersson</i> i Stårte	» 12 » » » 26 »	
» <i>Lundblad</i>	» 5 » » » 25 »	
» <i>Jönsson</i> i Slåtåker	» 2 » » » 26 »	
» <i>Åkerlund</i>	» 2 » » » 26 »	och
» <i>Rehn</i>	» 5 » » » 27 »	.

§ 16.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att borgmästaren Axel Runc på grund av sjukdom under ytterligare några dagar är förhindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, intygas. Stockholm den 24 februari 1915.

J. S. Almer,
leg. läkare.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,40 e. m.

In fidem
Per Cronvall.